

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra národního hospodářství

**Ekonomické a právní aspekty přímých zahraničních
investic na příkladu Indie**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. PhDr. Ilona Bažantová, CSc.

Praha, srpen 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma „Ekonomické a právní aspekty přímých zahraničních investic na příkladu Indie“ vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 24.8.2009

Petr Janů

OBSAH

ÚVOD	4
1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PZI.....	6
1.1 DEFINICE PZI	6
1.2 NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA	9
1.3 ZALOŽENÍ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI V INDII.....	11
1.4 VÝHODY A NEVÝHODY PZI	12
2 PODPORA PŘÍLIVU PZI.....	17
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANA INVESTIC.....	17
2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA ZAMEZENÍ DVOJÍMU ZDANĚNÍ.....	21
2.3 INVESTIČNÍ POBÍDKY	24
2.3.1 SPECIÁLNÍ EKONOMICKÉ ZÓNY.....	26
2.3.2 DAŇOVÉ POBÍDKY	27
2.4 INSTITUCE NA PODPORU INVESTIC.....	28
3 PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE A INDIE	32
3.1 REFORMY V OBLASTI PZI.....	34
3.2 REFORMY PRŮMYSLU	35
3.3 REFORMY V OBLASTI MEZINÁRODNÍHO OBCHODU	37
3.4 REFORMY ZEMĚDĚLSKÉ A FINANČNÍHO SEKTORU	38
3.5 VÝVOJ PŘÍLIVU PZI DO INDIE.....	39
3.6 ATRAKTIVITA HOSPODÁŘSKÝCH ODVĚTVÍ.....	42
3.7 TERITORIÁLNÍ ANALÝZA PŘÍLIVU PZI	46
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM ZDROJŮ.....	52
SEZNAM ZKRATEK.....	57
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	58
PŘÍLOHY	59
HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT	59
MEZINÁRODNÍ OBCHOD	62
SOUKROMÁ SPOTŘEBA	64

ÚVOD

Indie se stává čím dál významnějším hráčem na mezinárodním poli. Její oblíbenost mezi zahraničními investory spočívá především ve velkém potencionálu rychle se rozvíjejícího trhu, ale zároveň i v možnostech k přesunu výroby a služeb za efektivnějším využitím výrobních faktorů. Jinými slovy, Indie nenabízí návratnost investic především přes export, jak je tomu u menších ekonomik (např. Taiwan), ale otevírá velké možnosti i na vlastním trhu¹. Od roku 1991 vnímá vláda přímé zahraniční investice (dále PZI) pozitivně a snaží se je podporovat. Ponechává si sice prostředky, kterými může jejich příliv ovlivňovat, ale, jak uvidíme, postupem času se politika vůči PZI stává více a více liberální. To znamená, že zmiňovaný potenciál využívá stále více subjektů ve stále více odvětvích. Poměrně nedávno se indický trh otevřel i maloobchodu (na který se mimo jiných intenzivně připravuje i americký Walmart) a dokonce i tak citlivému odvětví, jakým jsou nemovitosti. Indie oproti Číně, se kterou je nejčastěji srovnávána, zaostává, ale má nejlepší předpoklady k tomu, aby začala její náskok stahovat, a lze očekávat, že se tak stane. Proto byla snaha na zkoumanou problematiku pohlížet i očima potencionálního investora.

Cílem práce bude seznámení se s ekonomickými a právními aspekty PZI na příkladu Indii jakožto jednoho z největších globálních hráčů na tomto poli, což zahrnuje několik podcílů. Především zjistit, jakou politiku a právní rámec ve spojení s PZI Indie volí, jakým způsobem investice láká a v neposlední řadě, jaké regiony a jaká odvětví indického hospodářství jsou v tomto směru nejúspěšnější. Abychom mohli k tomuto cíli dojít, seznámíme se i s ekonomickými reformami, které mají pro vývoj přílivu PZI do Indie stěžejní roli.

První kapitola nás seznámí se základními fakty o PZI jak v obecné rovině, tak ve vztahu k Indii. Nejprve se podíváme na to, jak Indie PZI definuje, což je důležité hlavně pro statistické účely a pokusíme se odpovědět na otázku, proč jsou vlastně PZI vládami tolik žádané. První kapitola se bude věnovat také národní právní úpravě PZI a zakládání

¹ domáci trh je dokonce větším lákadlem než export

společností. Druhá kapitola bude věnována podpoře PZI, kterou se mají na mysli nejen investiční pobídky, nýbrž právní úprava ochrany investic a právní úprava zamezení mezinárodnímu dvojímu zdanění. Nebýt ekonomických reforem, byly by PZI do Indie natolik marginálním tématem, že by nemělo valný význam se jimi zabývat, proto si ve třetí kapitole reformy přiblížíme. V této kapitole si také přiblížíme vývoj přílivu PZI a zjistíme, do kterých odvětví a do kterých regionů proudí nejčastěji. Vzhledem k tomu, že Indie zavádí reformy postupně již téměř dvacet let, napoví nám tato kapitola také mnohé ohledně pravděpodobného budoucího vývoje

Indie svou velikostí a počtem obyvatel bezesporu patří mezi světové velmoci a připočteme-li k tomu navíc velmi dynamický růst jejího hospodářství z posledních let, snadno dojdeme k závěru, že její význam mezi všemi státy světa musí v budoucnu zákonitě narůstat. PZI hrají v tomto vývoji podstatnou roli.

1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PZI

Cílem této kapitoly je charakterizovat PZI na příkladu Indie. Vzhledem k tomu, že Indie upravuje problematiku PZI velmi podobně jako většina ostatních států, měli bychom po jejím přečtení získat přehled o přímých zahraničních investicích i v obecné rovině. Nejprve se seznámíme s definicí PZI, poté s národní právní úpravou (mezinárodní právní úpravě se bude věnovat více 2. kapitola) včetně zakládání společností a nakonec s výhodami a nevýhodami PZI.

PZI se staly jedním ze symbolů moderní globalizované doby. Podle toho, jaký postoj k nim drtivá většina vlád zaujímá, lze usuzovat, že patří k té žádanější části globalizace, neboť jsou zdrojem cenného kapitálu. První část této kapitoly má za úkol poukázat na přístupy k definování PZI, abychom získali přehled, co je vlastně za PZI považováno. Vzhledem k tomu, že Indie definuje PZI odlišně, umožní nám tato část kapitoly i lepší orientaci při srovnávání indických dat s daty jiných států. Pozitivní přístup států k PZI sice napovídá, že mají kladný vliv na hospodářství, na který se stručně podíváme, ale samozřejmě existují i nevýhody, které budou také zmíněny.

1.1 DEFINICE PZI

Co jsou PZI většina států definuje ve své legislativě. V případě Indie tomu není jinak. Jelikož se jedná o fenomén globálního charakteru, existují snahy (především na poli mezinárodních institucí) ke sjednocení přístupu k definici PZI. Hlavním cílem těchto snah je vytvoření určitého návodu pro jednotlivé státy, jak při vytváření legislativy postupovat. Důvody ke sjednocování definic a pojmů plynou především z potřeby dostupnosti srovnatelných dat jak pro komerční uživatele (investory apod.) tak pro teoretiky srovnávající a analyzující PZI v různých zemích. Jednou z mezinárodních institucí, která se o výše zmíněné již od roku 1983 snaží, je Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (dále OECD). Mezi další patří například Mezinárodní měnový fond (dále MMF) či Konference OSN o obchodu a rozvoji (dále UNCTAD).

V nejobecnější rovině definuje PZI OECD² v souladu s MMF takto: „PZI odráží záměr rezidenta jedné ekonomiky získat trvalou účast v subjektu, který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika investora. Trvalá účast značí existenci dlouhodobého vztahu mezi přímým investorem a přímou investicí a podstatný vliv na řízení podniku.³“ PZI se skládají ze základního kapitálu, reinvestovaného zisku a ostatního kapitálu. Vedle vkladu nerezidenta do základního kapitálu (více než 10 %) se tedy jedná i o jeho podíl na hospodářském výsledku nerozděleném formou dividend a o ostatní kapitál. Pod ostatní kapitál spadají přijaté a poskytnuté úvěry (včetně dluhových cenných papírů a dodavatelských úvěrů) mezi přímými investory a jejich dceřinými společnostmi, pobočkami a přidruženými společnostmi.

Přímá investice zahrnuje jak prvotní kapitálovou transakci tak všechny další kapitálové transakce s ní spojené. Aby ovšem investice mohla být považována za přímou zahraniční, musí splňovat několik výše zmíněných kritérií. Kromě toho, že investor musí být zahraniční, musejí PZI splňovat podmínku dlouhodobosti (obvykle se má na mysli, že budou trvat minimálně jeden rok, ve skutečnosti trvají většinou mnohem déle) a podmínku podstatného vlivu na řízení podniku. Podmínka podstatného vlivu na řízení podniku bývá stanovena hranicí 10% podílu na rozhodovacích právech daného podniku. Investice, které znamenají podíl menší, jsou zpravidla označovány jako investice portfoliové. 10% hranice může být někdy diskutabilní, neboť v určitých případech může i méně než 10% podíl na rozhodovacích pravomocích znamenat vliv relativně velký a naopak. Proto se některé státy rozhodly (Indie mezi ně nepatří) tuto hranici posuzovat flexibilně, což na jednu stranu umožňuje přesnější definici PZI, na stranu druhou tento fakt zhoršuje orientaci v přílivu PZI do dané země. Některé státy přidávají i kritéria jiná, jako například účast v představenstvu podniku, vliv na vytváření strategické politiky podniku, výměny vedoucích pracovníků a mnoho dalších.

² nejčastěji bývá v praxi používána definice PZI od OECD

³ OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/16/2090148.pdf>, posl. aktualizace 2.2.2009

Některé z příhraničních transakcí mohou působit dojmem, že se jedná o PZI, ale ve skutečnosti tomu tak není. Mezi tyto patří zejména následující situace:

- zahraniční subjekt poskytne domácímu subjektu know-how a třeba i dlouhodobý úvěr. Dokonce může mít i vliv na kvalitu a kvantitu produkce. Nicméně zahraniční subjekt nemá žádný podíl na vlastním kapitálu subjektu domácího, takže se jedná o příhraniční službu,
- zahraniční podnik postaví pro domácí subjekt (často vládu) například továrnu s tím, že ji bude po určitou dobu provozovat. Má sice absolutní vliv nad každodenními rozhodováními této továrny, ale na podniku nemá žádný podíl. Od domácího subjektu pouze dostává zaplacenou za vedení podniku. V tomto případě se jedná o příhraniční službu,
- domácí subjekt si se subjektem zahraničním domluví, že on (domácí) poskytne továrnu, zaměstnance a další náležitosti, zatímco zahraniční subjekt poskytne výrobní zařízení včetně spuštění do provozu a proškolení zaměstnanců. Zahraniční subjekt následně dostává platby spočívající v podílu na vyrobených výrobcích. Ačkoli má zahraniční subjekt v domácí zemi formálně pobočku, její zisk je ve skutečnosti nulový.

Indické zákonodárství definuje PZI úžeji. Považuje za ně pouze vklady do základního kapitálu, což zásadním způsobem ovlivňuje data o PZI. Z řad ekonomů je Indie za tuto definici kritizována především proto, že při srovnání s ostatními státy vychází hůře než by mohla, což teoreticky může ovlivňovat rozhodování potenciálních investorů, protože například Čína má naprosto opačný přístup. Již tradičně se snaží, aby data o její ekonomice vypadala co možná nejlépe. V případě PZI se to projevuje tím, že využívá mezer v definici PZI od mezinárodních organizací. Považuje za PZI i kapitál, který čínské společnosti vyvážejí (nejčastěji přes Hongkong a Macao), aby ho obratem do země přivezly zpět a získaly výhody v podobě například daňových prázdin. Tyto investice podle odhadů tvoří mezi 30 a 40 % PZI do Číny, o které by mělo být celkové číslo pro lepší srovnání očištěno. A naopak, Indie

ve skutečnosti dle mezinárodních standardů zaznamenává PZI až o 100 % vyšší. Podrobněji viz podkapitola 3.5.

1.2 NÁRODNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Indie byla do roku 1990, kdy začala s ekonomickými reformami⁴, vůči zahraničnímu kapitálu téměř absolutně uzavřena, což se odráželo i v národním zákonodárství. Indické zákonodárství neobsahuje žádný zákon, který by byl uceleně věnován přímým zahraničním investicím. Nejdůležitější právní úprava se nachází v Zákonu o společnostech (Company's Act 1956) v platném znění, který ovšem neumožňuje zahraničním subjektům zakládat na území Indie obchodní společnosti ve stejném režimu jako subjektům domácím. K držbě podílu v indických obchodních společnostech musí zahraniční subjekty obdržet povolení od indické vlády. Ani razantní změna v přístupu k zahraničnímu kapitálu od roku 1990 (tento je napříště považován za vítaný, tudíž by se mu měla cesta do Indie maximálně ulehčit) se neodrazila do výraznějších změn Zákona o společnostech. Systém vládních povolení přetrvával.

Pozitivní přístup Indie k PZI se projevil v zavedení dvojího režimu povolování investic. Zatímco jeden zůstal původní (vláda schvaluje jednotlivé projekty), novým režimem se stalo tzv. automatické povolování PZI. Nový režim byl zaveden formou vládního nařízení a touto formou je cca jednou za dva roky aktualizován. Tato vládní nařízení vymezují určitý okruh oborů, výši podílu zahraničního kapitálu a případně další náležitosti, které musí zahraniční investor splnit. V těchto případech dochází k omezení časově náročných administrativních bariér, jelikož může zahraniční subjekt začít podnikat de facto bez povolení (dochází k právní fikci, že povolení bylo uděleno automaticky). Výše popsaný způsob úpravy na jednu stranu usnadňuje přístup zahraničních investorů na indický trh a na druhou stranu ponechává vládě možnost nastavení systému dle potřeby pružně měnit. Nutno poznamenat, že se ve srovnání s rokem 1990 většina PZI přesunula do režimu automatického povolování. Mezi oblasti, kam je příliv zahraničnímu kapitálu dodnes zakázán úplně, patří sázení a loterie, atomová energie,

⁴ podrobněji ve 3. kapitole

vojenský průmysl a maloobchod. Liberalizace posledně jmenovaného je ovšem otázkou blízké budoucnosti, na což se velké mezinárodní řetězce intenzivně připravují.

Dalším zákonem, který výrazným způsobem souvisí s problematikou PZI, je Zákon devizový (Foreign Exchange Management Act) z roku 1999. Devizový zákon upravuje možnost převodu indické měny na měny ostatní, bez čehož by se neobešla žádná investice. K provádění zákona je zmocněna Centrální banka Indie (Reserve Bank of India⁵). Repatriace zisků může být omezená pouze v případech, kdy tak bylo domluveno již na počátku investice v rámci povolovacího řízení. Dividendy a všechny zisky v jakékoli další podobě mohou být volně převáděny přes hranice. Zatímco transakce spojené s prodejem a nákupem obchodních podílů na základě soukromoprávních dohod podléhají předchozímu souhlasu Centrální banky, stejné transakce prováděné prostřednictvím burzy cenných papírů nikoli. Právním dokumentem, který upravuje limity pro další transakce běžného účtu podrobněji, jsou Devizová pravidla (Foreign Exchange Management Rules) z roku 2000. Mezi tyto transakce patří zejména výměna valut popřípadě deviz pro účely obchodní cesty, turistické cesty, studia atd.

Devizový zákon upravuje také nabývání nemovitého majetku zahraničními subjekty. Obecné povolení k nabývání nehmotného majetku dostanou automaticky všechny zahraniční subjekty, které dostaly od Centrální banky povolení k založení pobočky, kanceláře popřípadě místa podnikání na území Indie. Všechny ostatní zahraniční subjekty mohou nabývat nemovitý majetek pouze s předchozím souhlasem Centrální banky, přičemž takové povolení se vztahuje pouze na nabytí a provádění jakýchkoli dalších transakcí s daným majetkem podléhá povolení novému. Indický trh s nemovitostmi byl sice zahraničním investorům otevřen v roce 2005, nicméně uvolnění se vztahuje hlavně na společnosti s cizím kapitálem ale založené podle indického práva.

⁵ <http://www.rbi.org.in/>

1.3 ZALOŽENÍ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI V INDII

Zakládání obchodních společností v Indii upravuje druhá část výše zmíněného Zákona o společnostech z roku 1956. Tento zákon dělí společnosti na soukromé a veřejné. Soukromou společností je společnost, která má základní kapitál v minimální výši 100.000,- INR (cca 40.000,- CZK⁶), který je navíc již splacený, a splňuje následující podmínky zakomponované do zakladatelských dokumentů:

- zákaz převodu podílů,
- omezení na počet členů společnosti na 50 osob (zaměstnance společnosti vyjímaje),
- zákaz přizvání veřejnosti při upisování nových akcií/podílů,
- zákaz přijetí vkladů od jiných osob než od členů společnosti.

Veřejnou společností je pak každá společnost, která nesplňuje znaky společnosti soukromé a navíc má minimální základní kapitál ve výši 500.000,- INR (také pro veřejnou společnost platí podmínka splacení základního kapitálu).

Hlavní součástí zakladatelských dokumentů je v Indii vedle společenské smlouvy především tzv. memorandum společnosti, které vyjadřuje základní podmínky, za nichž dochází k založení společnosti. Musí obsahovat název společnosti, stát sídla, hlavní účel podnikání spolu s účely vedlejšími, rozsah odpovědnosti členů společnosti a samozřejmě i výši základního kapitálu. Memorandum je základním dokumentem, který má za úkol vymezit rozsah působnosti společnosti a její pravomoci. Společenská smlouva je dokumentem memorandu podřízený, má konkretizovat memorandum, proto její ustanovení nesmějí odporovat ustanovením memoranda. Do obchodního rejstříku nemusejí soukromé společnosti společenskou smlouvu zapisovat.

⁶ dle kurzu České národní banky k 29.5.2009

Obchodní rejstřík má každý indický stát samostatný, tudíž je při zakládání společnosti nutné zapsat se do rejstříku státu, kde bude mít společnost dle memoranda své plánované sídlo. Kromě výše zmíněných dokumentů a jejich duplikátů musí žádost o zapsání do obchodního rejstříku obsahovat následující dokumenty:

- kopii dopisu z registračního úřadu o vhodnosti navrhovaného jména,
- smlouvy s vedoucími pracovníky (pokud existují),
- potvrzení platby registračního poplatku a
- několik vyplněných formulářů registračního úřadu.

Výše registračního poplatku závisí na výši upisovaného základního kapitálu. Při splnění všech výše zmíněných podmínek zapíše registrační úřad společnost do obchodního rejstříku a společnosti o tom vydá potvrzení.

Registrací společnost jako právnická osoba vznikne, jak je tomu ve většině právních řádů. Poté, co společnost obdrží potvrzení o zápisu do obchodního rejstříku, může být započato se splácením upsaného základního kapitálu a společnost může začít podnikat. Přičemž výše upsaného základního kapitálu se již nesmí lišit od výše dohodnuté v memorandu a také osoby splácející upsaný základní kapitál se nesmějí lišit od osob uvedených v memorandu (od členů společnosti resp. osob, které memorandum podepsali).

Indická administrativa je proslulá svým rozsahem, o čemž svědčí i fakt, že jedním z cca 30-ti ministerstev je i Ministerstvo pro záležitosti podniků (Ministry of Company Affairs⁷), na jehož internetových stránkách je možné získat podrobnější informace.

1.4 VÝHODY A NEVÝHODY PZI

O výhodách PZI se dočteme poměrně často, o nevýhodách se píše výrazně méně. Abychom si mohli odpovědět na otázku, proč se vlády na všech úrovních o PZI tolik snaží, až

⁷ <http://www.mca.gov.in/>

dochází k přímé konkurenci mezi jednotlivými státy, musíme se nejprve dozvědět něco o výhodách i nevýhodách, které PZI přinášejí.

Za hlavní výhody se nejčastěji považuje vytváření pracovních příležitostí, kapitálové zajištění restrukturalizace, stimulace rozvoje infrastruktury, usnadnění vstupu na zahraniční trhy, nové zkušenosti a metody řízení, rozvoj dodavatelských služeb, růst konkurence a tím i konkurenceschopnosti, zvýšení exportu (a tím zlepšení platební bilance), vytváření daňových výnosů a v neposlední řadě vstup nových výrobních technologií. Jistě by se daly najít ještě další výhody, ale tyto jsou považovány za nejpodstatnější. Pokud se nad nimi zamyslíme, tak některé mohou být relativně snadno zpochybnitelné. Tak například daňový výnos. Konkurenční boj států o získávání PZI dospěl již tak daleko, že určitá míra daňových prázdnin se stala povinností. Nicméně pokud se PZI vydaří podle plánu, tak přispěje dle svého rozsahu k ekonomickému růstu, který znamená i růst příjmů do státní pokladny. Konkurence je v ideálním případě posílena, ale může se také stát, že domácí podniky tento tlak neustojí a trh nedobrovolně opustí. To bývá častý problém především v rozvojových zemích (dále RZ), mezi které Indie patří. Ke zvýšení exportu bezesporu dochází a ten má bezesporu podíl na růstu HDP, nicméně pokud je systém investičních pobídek nastaven velmi štědře, dochází nepřímo k dotování zahraničních spotřebitelů, o čemž se již moc nemluví. Proto by se vlády neměly podbízet za každou cenu, především pokud disponují omezenými prostředky (což se opět dotýká více RZ). Z těchto jednoduchých příkladů lze snadno usoudit, že přístup k PZI do velké míry závisí na ekonomické úrovni. Proto v souvislosti s rozvinutými zeměmi slycháme o PZI o poznání méně než u států rozvojových. Podpora PZI musí mít jasná pravidla a strategii, aby bylo možné negativní vliv PZI snížit na minimum a podpořit tak vliv pozitivní. Nutnost propracovanosti politik rozvojových zemí vůči PZI je o to důležitější, že se mohou kvůli nižšímu stupni rozvoje negativní vlivy PZI projevit výrazněji. Z tohoto pohledu se jeví indická strategie reformem (gradualismus) lepší než strategie šoková.

Nevýhodami tedy mohou být dodatečné náklady na investiční pobídky, narušení místního trhu, dominance zahraničních vlastníků v klíčových sektorech hospodářství, repatriace zisku, nebezpečí náhlého odchodu, averze ze strany místních obyvatel, zvýšená

míra závislosti na zahraničí a další. Často diskutovanou nevýhodou je repatriace zisku, která je ovšem z povahy věci nevyhnutelná. Zahraniční kapitál je investován, aby přinášel ovoce. Jednotlivé vlády se proto často snaží pobízet společnosti k znouinvestování zisků, které se taktéž řadí mezi PZI.

Oblíbenost PZI spočívá v tom, že za určitých podmínek mohou přinést pro domácí ekonomiku resp. určitý region mnoho pozitivního. Tyto podmínky spočívají především v dobrém nastavení politiky vůči PZI tak, aby byly všechny potenciaálně negativní vlivy omezeny na minimum. Toto nastavení není vůbec jednoduché, protože poptávka po PZI ve světě převyšuje nabídku, takže si vlády navzájem konkurují. Konkurují si především systémem nejrůznějších investičních pobídek, který je sice v přímém rozporu s liberálním přístupem, nicméně se stal nedílnou součástí politiky PZI na celém světě⁸.

O výhodách a nevýhodách PZI se mluví nejčastěji z pohledu států, nicméně výhodnost musí být samozřejmě i na straně investorů. Pokud se určitý subjekt rozhodne pro investici v zahraničním prostředí, tak si je zpravidla velmi jistý o její výhodnosti. Výhod i nevýhod existuje opět celá řada. Mezi nejhlavnější výhody patří levná pracovní síla (případ hlavně RZ), blízkost k surovinovým zdrojům, nové podnikatelské příležitosti a často i blízkost k cílovým trhům (ať se jedná o trh dané země nebo země okolní). Hlavní nevýhodou je především neznalost cizího prostředí. Může se jednat například o politickou nestabilitu, sociální nerovnosti, právní nejistotu, nízkou úroveň technologické vyspělosti a celou řadu dalších faktorů, které mohou mít na zahraniční podnikání různě velký vliv. Podobně jako musejí státy vhodně nastavit svou politiku vůči PZI, aby pokud možno odstranili všechny negativní vlivy PZI, tak musejí investoři velmi důkladně zvážit všechny faktory, které by mohly ovlivnit jejich případný úspěch, aby v konečném důsledku výhody jednoznačně převážily nad nevýhodami.

64000 transnacionálních korporací zaměstnává více jak 53 mil. lidí. PZI jsou největší zdroj zahraničního kapitálu pro RZ. Příliv PZI do RZ tvoří zhruba třetinu jejich HDP. Třetina

⁸ podrobněji se tomuto tématu věnuje 2. kapitola

světového obchodu je obchod mezi podniky. I takovéto argumenty jsou používány na oslavu PZI, proto bych chtěl na konec této podkapitoly upozornit na jednostranné vychvalování PZI ze strany mezinárodních institucí. Dokonce i UNCTAD, tedy jedna z organizací spadajících pod OSN, označuje PZI za ideální možnost pro rozvojové země, jak zvýšit zaměstnanost a konkurenceschopnost, jak získat moderní technologie a jak podpořit trvalý hospodářský růst a další a o negativních vlivech mlčí. Bohužel pro rozvojové země, nemusí tomu tak být vždycky. Určitá míra opatrnosti a kritického přístupu je proto na místě především pro ně, ale také pro nás, když se problematikou zabýváme.

SHRNUTÍ

Každý může ve svých zákonech definovat PZI rozdílně. Zatímco Čína využívá co možná nejširší definici, Indie naopak nepočítá do PZI některé údaje, které standardně započítávané bývají. Důsledkem mohou být nejen nepřesnosti při srovnávání, ale také zkreslený dojem, který případní investoři z dat získávají.

Indická národní právní úprava neobsahuje konkrétní zákon o PZI. Nejdůležitější právní úprava je obsažena v Zákonu o společnostech, Devizovém zákonu a v neposlední řadě ve vládních nařízeních, která upravují proces povolování investic, neboť zahraničním subjektům není automaticky povoleno podnikat na území Indie za stejných podmínek jako subjektům domácím. Obchodní společnosti se v Indii dělí na soukromé a veřejné. Hlavním znakem veřejných společností není podíl státu na jejich základním kapitálu nebo vedení, nýbrž možnost široké veřejnosti podílet se na jejich vlastnictví. Proto podléhají přísnějším pravidlům (obdobně jako naše akciové společnosti).

Vedle výhod, které příliv PZI do ekonomik přináší, existuje celá řada potencionálních nevýhod. K převýšení výhod nad nevýhodami musí dojít ke správnému nastavení politiky vůči PZI, aby byly případné nevýhody minimalizovány. To se Indii ve většině oblastí daří s výjimkou v elektrárenství, kde bude muset dojít ke korekcím politiky. Z těchto důvodů se

prozatím neuvažuje o povolení PZI do zemědělství a dalších strategických odvětví.

2 PODPORA PŘÍLIVU PZI

V první kapitole jsme se dozvěděli základní informace o PZI. Hlavním poznatkem předešlé kapitoly, který hraje stěžejní roli pro kapitolu druhou, je fakt, že Indie a drtivá většina ostatních států vnímá PZI pro svůj rozvoj pozitivně. Proto se snaží nastavit podmínky takovým způsobem, aby PZI přilákala, co možná nejvíce, a zároveň z nich co nejvíce profitovala. V této kapitole se zaměříme na prostředky, kterými se indická vláda snaží příliv PZI podporovat. I pro druhou kapitolu platí, že se poznatky z indického přístupu k PZI dají do velké míry zobecnit, neboť Indie používá standardní politické a právní prostředky.

Kapitola se zaměřuje na tři hlavní oblasti, které lze považovat za podporu přílivu PZI. První dvě (právní úprava ochrany investic a dvojího zdanění) se staly již tradiční součástí těchto politik, neboť utváří základní podmínky, za kterých mohou ekonomické subjekty podnikat v zahraničí, aniž by to pro ně bylo automaticky méně výhodné nebo výrazně více rizikové než podnikání v domácí ekonomice. Třetí oblastí je pobídková politika (nejčastěji formou investičních a daňových pobídek), která je jednoznačně proaktivní a která nejlépe vyjadřuje již dříve zmíněný konkurenční boj jednotlivých ekonomik na poli PZI. Institucí (resp. úřadů), které se zabývají PZI, existuje díky tradičně široké indické byrokracii mnoho. Na závěr kapitoly si přiblížíme činnost několika nejdůležitějších.

2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY INVESTIC

Investice ze zahraničí jsou nejčastěji chráněny mezistátními dohodami. Pohybujeme se tedy na poli mezinárodního práva veřejného. Podnikání v zahraničí je spojeno s mnohými riziky, které mohou investora snadno odradit. Podobně jako u dohod o zamezení dvojího zdanění se jedná o normy nadřazené zákonům a poskytují proto investorům poměrně jasnou a silnou ochranu. Tyto dohody jsou jedním z prostředků, které hrají relativně důležitou roli při rozhodování potencionálního investora o umístění jeho investic. Přestože jsou dohody mezi státy individuální, objevují se v nich podobné prvky. Dohody o ochraně investic většinou vymezují samotný pojem investice, zavazují státy k volnému převodu plateb a nástin řešení

případných sporů. Nejdůležitějším prvkem je režim „rovného a spravedlivého zacházení“. Jedná se o závazek daných států, že budou s investory ze státu druhého zacházet rovně a spravedlivě, čímž se má především na mysli, že bude se společnostmi zahraničních majitelů zacházeno jako se společnostmi majitelů domácích. Přestože tento režim zní relativně nejasně, dohody ho konkretizují jen částečně, když stanovují, co státy smějí a nesmějí. I když z pohledu právníka resp. rozhodce je podstatný obsah celého dokumentu, investora bude jistě nejvíce zajímat část ohledně řešení případných sporů. Vzhledem ke složitosti a nákladnosti využívání místních soudů a jiných institucí k právní ochraně investora se stalo běžným řešením rozhodčí řízení (tedy pokud nedojde k odstranění sporu jednáním, což by jistě bylo řešení nejideálnější).

Rozhodčí řízení neboli arbitráž je pro investora výhodná tím, že má jasná standardizovaná pravidla, takže za hypotetického předpokladu, že by jeho stát měl uzavřeny dohody se všemi státy na světě, by nemusel otázku případných sporů řešit při každé investici znovu a zvláště. Nejčastějšími místy, kde se arbitráž koná je Londýn (Mezinárodní arbitrážní soud) a Paříž (Rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře) a New York. Exotičtějšími ovšem také hojně využívanými centry jsou například Singapur, Peking nebo Káhira. Hlavním důvodem, proč se arbitráže soustředí do těchto míst, jsou zkušenosti rozhodců s často složitými případy. Indie nabízí investorům možnost výběru mezi arbitrážemi dle pravidel ICSID⁹ (Světová banka) nebo UNCITRAL¹⁰ (OSN). Investorům je doporučováno vyhnout se Zákonu o rozhodčím a smírčím řízení z roku 1996 a umístit případnou arbitráž raději k některému z etablovaných nadnárodních rozhodčích soudů. Indie je signatářem Úmluvy o uznávání rozhodčích nálezů z New Yorku 1958, takže by s tím neměl být problém. Jako podmínku k možnosti využít arbitráž uvádí většina indických dohod povinnost absolvovat minimálně šest měsíců o urovnání sporu jinou metodou, nicméně toto ustanovení je v praxi často obcházeno, což nepředstavuje pro investora nebezpečí prohry sporu.

⁹ International Centre for Settlement of Investment Disputes

¹⁰ Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo

To, že jsem napsal, že je arbitráž výhodná pro investora, neznamená automaticky, že je nevýhodná pro stát. Poměr úspěchu se údajně pohybuje blízko hranici jedna ku jedné. Na druhou stranu klasické argumenty hovořící ve prospěch arbitráží jako rychlost, nízké náklady a jednoduchost platí spíše pro spory dvou soukromých společností nikoli pro spory na základě dohod o ochraně investic.

První dohodu o ochraně investic Indie uzavřela v roce 1994 s Velkou Británií a k červenci 2007 jich měla 68. Kromě toho se mohou objevovat kapitoly upravující ochranu investic v komplexnějších úmluvách. Takovou má uzavřenu Indie se Singapurem (byla zmíněná v části o dvojitým zdanění) a podobná je vyjednávána s Kanadou. Velmi očekávanou jsou také bilaterální dohody o zónách volného obchodu s U.S.A. a s Čínou, které mají ochranu investic také upravovat. S Čínou jsou jednání na dobré cestě a na jejich konci by měla vzniknout největší zóna volného obchodu. Jednání s U.S.A. jsou spíše na začátku a konec v nedohlednu. Na světě je údajně okolo 25 tisíc dohod upravujících problematiku ochrany investic. Jak se konkurence mezi státy přiosťruje, rozšiřuje se tento počet dál a zároveň jsou pozměňovány smlouvy starší, které již nevyhovují dnešní době (buď jsou přijímány dodatky, nebo rovnou celé nové smlouvy). Přestože trend v nárůstu počtu těchto smluv je neoddiskutovatelný, různé státy k nim zaujímají různá stanoviska. Zatímco například Čína se k nim staví velice pozitivně a má jich uzavřeno mnoho (nejspíš mají i velký zájem na ochraně svých investic v zahraničí), Brazílie naopak vytváří dojem, že zahraniční investice tolik nepotřebuje a nepotřebuje tudíž ani smlouvy na jejich ochranu. Zde si investoři musejí s politickými a dalšími riziky plynoucími z neexistence těchto smluv poradit individuálně.

Teď se trochu podíváme na společné znaky všech smluv o ochraně investic, které má Indie uzavřené. S výjimkou smlouvy se Singapurem, která obsahuje závazek stran umožnit přístup na svůj trh, tento závazek indické vlády neobsahují. Investice jsou chráněny až od okamžiku, kdy byly uskutečněny. To znamená, že si indická vláda ponechává právo rozhodovat a nastavovat podmínky, do kterých oblastí budou PZI vpuštěny a do kterých nikoli. Dalším společným ustanovením všech dohod je, že zahraniční investice musejí být prováděny v souladu a na základě indického práva, což je velmi důležité ustanovení.

V případě, že bude investice provedena v rozporu s indickým právem, nevztahuje se na ní ochrana dle dohody. Obecně se dohody vztahují jak na investice již existující, tak na investice budoucí. Některé dohody omezují svou aplikovatelnost pouze na řešení případných sporů a pár z nich není možné aplikovat na spory, které vznikly před vstupem dohody v platnost¹¹. Dalším společným znakem je doložka nejvyšších výhod. Ta znamená, že se investor ze signatářské země může dovolávat jakýchkoli výhod, které Indie poskytuje investorům z jiných zemí. Například pokud indická vláda sleví na dani investorovi z Austrálie, má na ni právo i investor z Velké Británie a naopak. To platí jak pro hmotné tak pro procesní právo. Všechny dohody obsahují ujednání o ochraně proti vyvlastnění bez náhrady a stanovují jeho základní podmínky (ve veřejném zájmu, nediskriminačně, zákonným způsobem a za adekvátní náhradu), definice veřejného zájmu ovšem většinou chybí.

Existence těchto dohod často ovlivňuje cestu investice do Indie. Jako dobrý příklad může posloužit již také zmiňovaný projekt elektrárny Dabhol. Investory byly tři nadnárodní korporace se sídlem v U.S.A.¹², ale investici provedly přes své dceřiné společnosti v Holandsku a na Mauritiu. Spory ohledně této již několik let provozuschopné elektrárny, která stále nebyla uvedena do provozu, byly obrovské a investoři se při nich mohli opřít o dohodu o ochraně investic, kterou má Indie s danými státy uzavřenu a s U.S.A. nikoli. Nicméně některé dohody jako například ta se Švýcarskem a Argentinou vyžadují, aby společnosti vyvíjely v daném místě „podstatné podnikatelské aktivity“, čímž mají být podobné praktiky eliminovány. Spor ohledně elektrárny Dabhol byl zatím jediný, který byl proti Indii veden a podařilo se ho narovnat, ale vzhledem k nárůstu objemu PZI lze očekávat v budoucnu spory další.

Kromě výše popsaných bilaterálních dohod existují i dohody multilaterální (mnohostranné). V roce 1965 přijalo několik států Úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států. Tato úmluva zřídila Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic, které sídlí v hlavní úřadovně Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj a které má

¹¹ Dohody s Egyptem, Rumunskem, Portugalskem, Jemenem, Švédskem a Chorvatskem

¹² General Electric, Bechtel a Enron

případné spory podle Úmluvy řešit. Význam této úmluvy pro praxi je omezený ve prospěch dvoustranných mezistátních dohod.

Indie se stejně jako drtivá většina ostatních států rozhodla jít cestou bilaterálních smluv, dohody, jak již bylo řečeno, má uzavřeny se 68 státy (včetně České republiky) a dalších 33 je v jednání. V tomto ohledu kopíruje Indie celosvětový trend, výrazněji ve způsobu úpravy nevybočuje. Závěrem bych chtěl ještě poznamenat, že Indie je v současné době již také významným vývozcem kapitálu, tudíž dohody o ochraně investic neuzavírá, jenom aby podpořila příliv kapitálu na svůj trh, ale také aby vytvořila dobré podmínky pro své investice v zahraničí.

2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA ZAMEZENÍ DVOJÍMU ZDANĚNÍ

Problematiku mezinárodního dvojího zdanění nejčastěji upravují, podobně jako u ochrany investic, mezinárodní dohody. Opět se tedy nacházíme na poli mezinárodního práva veřejného. V této podkapitole se seznámíme s případy dvojího zdanění a se způsoby jeho zamezování.

Indický daňový systém je poměrně jasně strukturovaný a hlavně jasně odděluje pravomoci centrální vlády od vlád jednotlivých států. Mezi daně, které má ve své kompetenci centrální vláda, patří daň z příjmu¹³, cla, centrální spotřební daň a daň na služby. Hlavní daní v kompetenci vlád jednotlivých států jsou daň z přidané hodnoty, státní spotřební daň a pár dalších. Daň z příjmu právnických osob je v Indii stále relativně vysoká (35 %) a pro zahraniční subjekty dokonce ještě o 5 % vyšší, což je jasným důkazem, že protekcionismus z indické politiky stále ještě nevymizel. Kromě výše zdanění zajímá zahraniční investory především to, jestli nebudou daněni dvakrát, jelikož v takovém případě by došlo k velkému snížení jejich čistých příjmů a prodloužením návratnosti investic. Vysvětlení pojmu dvojího zdanění je poměrně prozaické. Příjem popřípadě majetek je zdaněn dvakrát. Rozlišujeme dvojí zdanění vnitřní (vnitrostátní) a mezinárodní.

¹³ kromě příjmů ze zemědělské činnosti

Příkladem vnitřního dvojího zdanění mohou být dividendy, které jsou vypláceny z čistého zisku (tedy po zdanění příjmu podnikatele) akciové společnosti a poté jsou zdaněny ještě jednou daní z příjmu akcionáře (nejčastěji ve formě srážkové daně kterou strhne společnost vyplácející dividendy). Ačkoli se jedná o jev nepatřičný, protože jsou určité formy podnikání (resp. financování) diskriminovány, většina států zdaňuje dividendy dvakrát. Ne že by neexistovaly způsoby, jak tomuto problému zabránit, ale na úrovni státu bývají často dosti nesystémové a používají se relativně málo (úlevami nebo osvobozením na straně vyplácející společnosti nebo na straně akcionáře, či úplné odstranění). O něco aktivnější než státy jsou v této oblasti mezinárodní instituce jako například OECD nebo Evropská unie. Například Evropská unie vydala dvě směrnice, které se tohoto tématu týkají. Jedná se o směrnici (The Parent-Subsidiary Directive) týkající se zdanění mateřských a dceřiných společností působících v různých členských státech a směrnici (The Merge Directive) týkající se zdanění při fúzích a akvizicích. V případě, že mateřská společnost ovládá dceřinou minimálně z 25-ti % po dobu alespoň dvou let, rozdělení zisku již nepodléhá srážkové dani. Nicméně nalézáme se na půdě indické, indický daňový systém ještě takto rozvinutý není, takže se zde setkáme s klasickým dvojím zdaněním. Po zaplacení daně z příjmu jsou zdaňovány dividendy znovu (12,5 %).

Tématu práce se týká spíše problematika dvojího zdanění mezinárodního. Každý stát má suverénní právo vybírat daně od daňových subjektů na svém území bez ohledu na daňové systémy jiných států. To vede k překrývání daňových soustav, jehož důsledkem je dvojitý zdanění. Příjem nebo majetek osoby je zdaněn jak v místě příjmu, tak v místě, ve kterém je osoba daňovým rezidentem. Cílem každého státu je vybrat co nejvíce daní, takže by se na první pohled zdálo, že se státy ani moc nebudou snažit dvojitému zdanění zabraňovat. Nicméně tím, že dvojitý zdanění jednoho příjmu tento příjem výrazně snižuje, odrazuje poplatníka od podnikání v mezinárodním měřítku, které se naopak většina států snaží podporovat. Toto je hlavní důvod, proč se státy snaží dohodami dvojitému zdanění zabraňovat. Dalšími důvody může být snaha zabránit případným daňovým únikům a podvodům, možnost spolupráce příslušných orgánů smluvních stran, zajištění daňové nediskriminace pro subjekty jednoho

státu na území státu druhého, podpora vzájemných hospodářských vztahů, objektivní rozdělení daňového výnosu mezi oba státy a jistě by se jich dalo najít ještě více.

Když se podnikatel rozhodne diverzifikovat své aktivity do více zemí, jsou pro něj smlouvy o zamezení dvojího zdanění uzavřené mezi jednotlivými státy stejně důležité jako způsob zdanění v jednotlivých státech. Jak již vyplývá z výše uvedeného, státy reagují na problematiku dvojího zdanění především bilaterálními smlouvami, které nejlépe umožňují zohlednit jednotlivé požadavky států a navíc mají přímý účinek, takže není nutná jejich transpozice do národního práva. Mezinárodní instituce vytvořily tzv. vzorové smlouvy, z nichž nejpoužívanější jsou ty od OECD a OSN. Vzorová smlouva OECD je mírně výhodnější pro rozvinuté státy, protože je v ní zabudována snaha zdaňovat ve státu rezidentství, kdežto u vzorové smlouvy OSN je tomu naopak. OSN vychází vstříc rozvojovým zemím a akcentuje ve své vzorové smlouvě zdaňování ve státu zdroje příjmu. Ale vždy závisí na vyjednávací síle toho kterého státu, takže si dokážeme snadno představit mírnou nadvládu zemí rozvinutějších.

Metody pro vyloučení dvojího zdanění jsou různé a vždy záleží na konkrétní úpravě mezi státy. Nejčastějšími metodami jsou metoda úplného zápočtu, prostého zápočtu a metoda vynětí s výhradou regrese. Úplným zápočtem se výše tuzemské daně sníží o daň zaplacenou v zahraničí, prostým zápočtem se tuzemská daň sníží stejným způsobem nejvýše však o částku vypočtenou podle tuzemského zákona, která připadá na příjmy ze zahraničních zdrojů (v praxi často používané). U metody vynětí s výhradou regrese se příjmy ze zahraničí odečítají od daňového základu jen v některých případech.

Indie uzavřela do roku 2007 smlouvy s 65 státy, mezi nimiž nechybí ani Česká republika. Tyto smlouvy obsahují kromě typických ustanovení i výše jednotlivých daní. Zajímavostí je smlouva mezi Indií a Mauritiem, která je hlavním důvodem, proč přes tuto zemi proudí do Indie nejvíce zahraničních investic (především z U.S.A., ale i jiných států). Firmy se snaží optimalizovat placení daní, vybírají si proto země s nejvýhodnější smlouvou o zamezení dvojího zdanění. S Mauritiem uzavřela Indie takovou smlouvu již v roce 1984 a pro

firmy je natolik výhodná, že se již několik let Indie snaží o její revizi. Zatím marně. Otázku této smlouvy řešil dokonce i nejvyšší soud, který ji svým rozhodnutím stvrdil. Výhodnost spočívá v tom, že zisky mauritijských společností z kapitálu investovaného v Indii nepodléhají vůbec žádné dani a na zisky tzv. offshore¹⁴ podniků podnikajících v Indii se vztahuje daň pouze 3%. Tato praxe samozřejmě vzbuzuje v Indii odpor, a to nejen finančních úřadů. Ty se snaží všemožnými prostředky tuto praxi ztížit. Například u investic proudících přes Mauritius pouze z daňových účelů neuznávají automaticky doklady o rezidentství vydané tímto státem nebo někdy tyto společnosti berou jako rezidenty Indie a podobně. To samozřejmě vyvolalo nevoli a indická vláda byla nucena vydat rozhodnutí, že mauritijské doklady mají být uznávány standardně. Celá záležitost se dostala až před nejvyšší soud, který rozhodl ve prospěch smlouvy, jak bylo napsáno o pár řádků výše, a Mauritius je tedy i nadále zemí původu největšího objemu PZI, přestože tyto společnosti investující v Indii jsou mauritijské pouze formálně.

Do budoucna by mohl být Mauritius vystřídán Singapurem a tuto možnost naznačuje i fakt, že již dnes se tato malá asijská země řadí mezi deset největších investorů i Indii. Indie totiž se Singapurem uzavřela v roce 2005 smlouvu CECA¹⁵, která je pro investory také velice výhodná. Indická vláda se již ale poučila z předchozích chyb a do této smlouvy zabudovala klauzuli, která pouze formálním společností čerpání výhod neumožňuje. Společnosti musí fungovat v Singapuru reálně. Jak bude tento koncept úspěšný, se dozvíme během několika příštích let z vývoje přílivu PZI do Indie ze Singapuru.

2.3 INVESTIČNÍ POBÍDKY

Jak rostou exporty a objemy investic realizovaných přes hranici, roste i konkurenční boj mezi státy přilákat PZI pod svou jurisdikci. Tento boj lze nejlépe pozorovat právě na konkrétní podpoře investic, ke které jednotlivé státy přistoupily. Zatímco problematika ochrany investic a zamezení dvojího zdanění se stala pro státy do značné míry nezbytností a

¹⁴ formální sídlo podniku v zahraničí (nejčastěji finanční centrum/daňový ráj)

¹⁵ Comprehensive Economic Cooperation Agreement (Smlouva o všeobecné ekonomické spolupráci)

její úprava se v jednotlivých státech liší minimálně, investiční pobídky jsou napříč státy mnohem různorodější. Ponecháme stranou podporu měkkou (především informace a administrativní pomoc) a budeme se věnovat především investičním pobídkám. Jak již bylo řečeno dříve, poptávka po zahraničních investicích převyšuje jejich nabídku. Proto státy postupně začaly zavádět nejrůznější systémy pobídek, které sice na začátku znamenaly určitý nadstandard, ale dnes se z nich stala pro státy nezbytnost (samozřejmě pouze v případě, že mají o PZI zájem). Pobídky mají své výhody i nevýhody. Příznivci poukazují především na snížení negativních externalit spojených s PZI a lepší alokace investic a mají za to, že celosvětové soupeření o PZI má pro všechny strany pozitivní výsledek. Odpůrci, kterých je mezi ekonomy více, poukazují na to, že alokace investic v případě pobídek lepší být nemusí a navíc pobídky zapříčiňují nerovnosti na trhu a mohou časem vést ke snižování ekologických standardů, snižování daňových výnosů a popřípadě i k ohrožení práv zaměstnanců. Nicméně investiční pobídky se staly naprosto běžnou a nevyhnutelnou součástí soupeření států o PZI, takže otázkami správnosti jejich existence se zabývat nebudeme. Nebudeme se jimi zabývat ani teoreticky, což znamená hlavně modely minimální postačující investiční pobídky a optimální investiční pobídky a přejdeme rovnou k tomu, jaký systém investičních pobídek Indie nabízí.

Investičních pobídek v Indii je taková řada, že samotná orientace mezi nimi vyžaduje dobré znalosti nebo hodně trpělivosti. Kromě pobídek stanovených centrální vládou mají jednotlivé státy možnost vymýšlet pobídky další, čehož většinou využívají. Pro účely práce se zaměříme pouze na pobídky s územní platností pro celou Indii nastavené centrální vládou, jednotlivé státy ponecháme stranou.

Investiční pobídky mohou nabývat nejrůznějších forem. Nejčastěji se jedná o částečné nebo úplné slevy na daních, příprava technicky vybaveného území na náklady státu, hmotná podpora vytváření pracovních míst, hmotná podpora rekvalifikace zaměstnanců, převod vhodných pozemků nebo jejich prodej za zvýhodněné ceny apod. Indie akcentuje nejvíce pobídky daňové a dále také zakládání tzv. Speciálních ekonomických zón. Na oboje se

zaměříme podrobněji v následujících podkapitolách.

2.3.1 SPECIÁLNÍ EKONOMICKÉ ZÓNY

Speciální ekonomické zóny (dále SEZ) jsou geograficky ohraničená území, pro která platí jiné zákony v oblasti obchodu, cla a daní. Svým způsobem se jedná o zvláštní druh enkláv. Jejich hlavním úkolem je cíleně přilákat určitý druh zahraničních investic a podpořit tak především prostřednictvím zahraničního obchodu hospodářství domácího státu. Jednu z prvních SEZ zavedla Čína již počátkem 80. let 20. století. Extrémním případem, jaký může mít zavedení takové zóny dopad, je zóna Shenzhen, která se z vesnice proměnila během dvaceti let ve město o 10 miliónech obyvatel. Příklad Číny následovaly s větším či menším úspěchem i ostatní země. Indie patří mezi ně.

Teoretický základ politiky SEZ spočívá v tom, že růst exportu výrazně podporuje celkový hospodářský růst, a proto dává smysl podporovat zahraniční investice. Chee Kian Leong sice ve své studii¹⁶ tuto myšlenku potvrzuje, nicméně také dokazuje, že mnohem větší dopad na růst hospodářství má liberalizace, která vznik zón doprovázela a doprovází, přesto se i v současnosti tato politika těší velké oblibě. Indie s ní začala o poznání později než Čína, a to někdy kolem roku 2000, přičemž speciální zákon je upravuje od roku 2005. K červnu 2008 existovalo v Indii 260 SEZ a dalších zhruba 500 se nachází ve zřizovacím procesu. Nejen ekonomové ale i mezinárodní organizace v čele se Světovou bankou zpochybňují udržitelnost takto rychlého rozvoje, ale zatím nic nenasvědčuje tomu, že by Indie hodlala svou politiku korigovat.

Vedle daňových a celních výhod nabízejí SEZ kvalitní infrastrukturu a další výhody šité na míru odvětvím v jednotlivých zónách., ať už se jedná o sektor průmyslu či služeb. Nejčastěji se zaměřují na informační technologie (kde je povolen vstup zahraničnímu kapitálu ze 100 %), ale spektrum odvětví je opravdu široké. Od textilního průmyslu přes průmysl farmaceutický, automobilový až po průmysl těžký strojírenský. Rozvoj jednotlivých SEZ je

¹⁶ Leong C. K. *A Tale of Two Countries: Openness and Growth in China and India* [online]. Nanyang Technological University Singapur. dostupné z: http://www.degitt.ifw-kiel.de/papers/degitt_12/C012_042.pdf, posl. aktualizace 22.4.2009. strana 23-25

v rukou soukromého kapitálu, přičemž společnosti podílející se na výstavbě infrastruktury nemusí po 10 let platit daně. Ostatní osvobozuje indická vláda od daní na pět let a dalších pět let snižuje sazbu daně o 50 %. Společnosti vyrábějící výhradně zboží na export nebo věnující se výzkumu a vývoji mají kromě 10-ti letých daňových prázdnin výhodu v podobě nulového cla na vstupy.

Hlavními argumenty odpůrců je zastavení úrodné půdy bez výraznějších kompenzací farmářům a především zvyšování regionálních nerovností v důsledku bouřlivého rozvoje SEZ a strádání regionů přilehlých. Jakkoli diskutabilní se celkový pozitivní vliv SEZ na indické hospodářství a společnost může zdát, na politice SEZ panuje shoda napříč politickým spektrem a dá se proto předpokládat, že lákavé možnosti k investování v SEZ budou nadále přibývat. Obdobou SEZ jsou také tzv. technologické parky, které jsou zaměřeny na IT průmysl a které nabízejí investorům většinu výhod jako SEZ.

2.3.2 DAŇOVÉ POBÍDKY

Daňové pobídky nejsou pouze výsadou Speciálních ekonomických zón. Slevy na daních popřípadě daňové prázdniny se v podpoře investic staly jedním z hlavních prostředků. Směřují jednak na určitá odvětví, která mají pro indické hospodářství zvýšený význam, a jednak i plošně v některých méně rozvinutých regionech (například všechny severovýchodní státy). Indický systém daňových pobídek je relativně složitý, neboť se vztahuje kromě různých odvětví a různé délky výhod také na různou dobu schválení nebo průběhu daných aktivit. Nejdelší daňové prázdniny trvají 10 let a vztahují se na všechny společnosti podílející se na rozvoji infrastruktury, přičemž pro elektrárny toto platí pouze na aktivity před 31.3.2006. Důkaz toho, jaký důraz na rozvoj infrastruktury indická vláda klade. Mezi další obory, které mohou využít 10leté daňové prázdniny, patří výzkum a vývoj, ovšem pouze pro aktivity schválené před 31.3.2003. Pro období dvou let platily i na všechny projekty bytové výstavby, čímž vláda doplnila liberalizaci trhu nemovitostí a podařilo se jí upoutat investory na novou příležitost. Vzhledem k výhodnosti investic do nemovitostí byla pobídka záhy zrušena. Z dalších pobídek jsou zajímavé stále platné daňové prázdniny pro společnosti těžící nebo rafinující ropu. Indie 70 % spotřebované ropy dováží, tak se snaží všemi možnými

způsoby podpořit využití vlastních zdrojů. Kratších pětiletých daňových prázdnin a slev na daních je spousta a nemá příliš význam je všechny uvádět, proto odkazují na internetové stránky Ministerstva průmyslu a obchodu¹⁷.

2.4 INSTITUCE NA PODPORU INVESTIC

Již v první kapitole padla zmínka o nadměrné a často složité indické administrativě. Ani oblast investic není výjimkou, přestože se dočteme, že hlavním úkolem příslušných úřadů je zjednodušení procesů předcházejících samotné realizaci. Ovšem již samotná existence tolika úřadů znamená často spíše ztížení. Jenom na centrální úrovni jich funguje pět, zřizují je především Ministerstvo financí a Ministerstvo průmyslu a obchodu, přičemž velká část agendy spadá pod působnost dalších úřadů jednotlivých států. Centrální úřady si stručně představíme, ty státní ponecháme pro jejich množství a menší význam stranou.

KOMISE PRO PODPORU ZAHRANIČNÍCH INVESTIC (FIPB)

Zřízená při Ministerstvu financí, jejím hlavním úkolem je urychlit proces povolení potřebného k realizaci zahraniční investice. Sekretariát této komise je hlavním orgánem vykonávajícím vládní politiku PZI. Sekretariátu jsou podávány všechny žádosti a všechny jsou předkládány schvalovací komisi. Rozsah zahraničních investic, které spadají pod systém automatických povolení, o kterém byla řeč dříve, se sice každým rokem zvětšuje, nicméně si tento úřad zachovává svou důležitost. Stále ještě rozhoduje o všech velkých investicích.

ÚŘAD PRO REALIZACI ZAHRANIČNÍCH INVESTIC (FIIA)

Zřízen Ministerstvem průmyslu a obchodu za účelem usnadnění a urychlení přechodu mezi získáním povolení a realizací zahraniční investice. Po zisku povolení k samotné investici bývá zpravidla potřeba získat celou řadu povolení dalších. Tento úřad má investor k dispozici, aby mu pomohl jak se samotnou orientací mezi potřebnými úřady, tak se získáním všech dalších povolení a řešením případných problémů. Tento úřad je relativně významný, zná

¹⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Taxation in India* [online]. dostupné z: <http://siadipp.nic.in/publicat/invpub/taxation.htm>, posl. aktualizace 14. 3. 2009

zájmy investorů i úřadů, které má pomáhat hájit. Ty v praxi mohou a také často znamenají střet zájmů. Úřad pro realizaci zahraničních investic vystupuje v roli mediátora a problémy pomáhá řešit.

INVESTIČNÍ KOMISE (IC)

Zřízená Ministerstvem financí, představuje hlavní poradní orgán centrální vlády. Samotný investor s ní do styku nepřijde, zajímavá pro něj může být tím, že z její práce lze dobře usuzovat budoucí vývoj politiky PZI. Hlavním úkolem této komise je sledovat vývoj a účinnost stávající politiky PZI a navrhnout její změny. Za poměrně důležitou pravomoc lze také považovat možnost doporučovat vládě zahraniční investice velkého významu, které by si zasloužily urychlení. Přesná definice takovýchto investic neexistuje, což samozřejmě otevírá velký prostor pro případnou korupci.

SEKRETARIÁT PRO PODPORU PRŮMYSLU (SIA)

Ten funguje v rámci Odboru průmyslové politiky a podpory průmyslu na Ministerstvu průmyslu a obchodu a představuje vstupní bránu do Indie pro zahraniční investice. Jeho prostřednictvím se totiž podávají žádosti o povolení investice a úkolem sekretariátu je i péče o investora od podání žádosti do příslušného rozhodnutí.

NADACE INDIA BRAND EQUITY (IBEF)

V tomto případě se nejedná o klasický státní úřad, ale o PPP projekt Ministerstva průmyslu a obchodu, indické vlády a Svazu indického průmyslu. Jako svůj hlavní úkol si projekt stanovil šíření informací podporující pozitivní vnímání indického hospodářství v zahraničí. Jedná se o poměrně přehlednou studnici přesných a podrobných informací nejen pro případné investory, nýbrž pro všechny ostatní zájemce z řad médií, vědecké komunity a dalších. Kromě informací přístupných volně na internetu vydává nadace speciální publikace

(ty jsou ovšem zpoplatněny). Pokud budete hledat ekonomické informace o Indii, nedá se nic jiného, než tento zdroj doporučit¹⁸.

Všechny výše zmíněné instituce mají velký význam a případný investor se jim nevyhne. Navíc existuje celá řada dalších, které při schválení zahraniční investice přibudou, ať už se bude jednat o stavební úřady, obecní úřady nebo jiné, bude jich jistě mnoho, což si uvědomuje i indická vláda. Nesnaží se tento aparát ztenčovat, což by zajisté uvítali nejen zahraniční investoři, ale také velká část indické populace. Ale vzhledem k tomu, že Indie o zahraniční investice stojí a ví, že byrokracie patří mezi jejich překážky, snaží se cestu investorům alespoň ulehčovat, jak je patrné z cílů některých z výše zmíněných úřadů. Z vývoje PZI do Indie lze usuzovat, že se jí to poměrně daří, ale prostor pro případné zlepšení zůstává stále obrovský. Velkým úspěchem je zavedení a stálé rozšiřování systému automatických povolení, který nejen usnadňuje cestu k realizaci určitých zahraničních investic, ale také snižuje úroveň korupce, a tím indickému hospodářství prokazuje velkou službu.

SHRNUTÍ

Co se týká konkrétních prostředků, které indická vláda k podpoře přílivu PZI využívá, lze konstatovat, že patří mezi prostředky standardní. Počet dohod o zamezení dvojímu zdanění a o ochraně investic, které Indie uzavírá, stoupá v souladu s celosvětovými trendy. Poměrně nevýhodnou dohodu uzavřela Indie v roce 1984 s Mauritiem, díky níž tento malý stát figuruje ve statistikách přílivu PZI na prvním místě. V budoucnu by mohl být Mauritius vystřídán Singapurem, se kterým Indie uzavřela smlouvu o ekonomické spolupráci komplexnějšího charakteru. Ta je pro investory také velmi výhodná, ale tentokrát se již Indie vyvarovala chyb z 80. let 20. století. Jediným sporem řešeným pomocí dohody o ochraně

¹⁸ India Brand Equity Foundation, <http://www.ibef.org/>

investic byl případ elektrárny Dabhol, který se podařilo urovnat, nicméně s nárůstem PZI do Indie lze v budoucnu očekávat nárůst podobných sporů.

Po vzoru Číny začala Indie zavádět tzv. Speciální ekonomické zóny. Do nich je koncentrována celá řada výhod včetně daňových, které jsou šité na míru požadovanému odvětví. Ačkoli bývají kritizovány, jejich počet dosáhl v červnu 2008 výše 260 a dalších zhruba 500 se nachází ve schvalovacím procesu. Konkrétní instituce na podporu investic vznikají spíše na úrovni jednotlivých států, zatímco několik nejdůležitějších úřadů věnujících se problematice PZI zřizuje Ministerstvo financí a Ministerstvo průmyslu a obchodu.

3 PŘÍMÉ ZAHRANIČNÍ INVESTICE A INDIE

První dvě kapitoly byly věnovány tématu PZI bez širších souvislostí. Širší souvislosti, které jsou nezbytné pro vytvoření si uceleného obrazu o situaci PZI v Indii, nám poskytne kapitola nadcházející. Nejprve se ohlédneme za ekonomickými reformami, bez kterých by bylo téma přílivu PZI do Indie natolik bezvýznamné, že by nemělo cenu se mu věnovat. V dalších částech této kapitoly se postupně seznámíme s vývojem přílivu PZI do Indie, který do velké míry koresponduje s celosvětovým vývojem pohybu kapitálu přes hranice států v posledních 20-ti letech, dále pak s odvětvími, která jsou pro zahraniční kapitál nejlákavější, a nakonec se dozvíme, do kterých částí Indie proudí investic nejvíce a naopak.

Přístup Indie k PZI se zásadně liší pro období před rokem 1991 a pro období od tohoto roku po současnost. Socialismus a s ním spojené státní plánování byly původně hlavními hodnotami indického hospodářství. Ve vztahu k zahraničí byla Indie relativně uzavřená, čímž se snažila chránit své málo rozvinuté hospodářství. Ve vztahu k PZI to v praxi znamenalo restriktivní politiku, přednost byla raději dávána dvou nebo vícestranným půjčkám s dlouhou dobou splatnosti. To ovšem neznamená, že PZI do Indie v této době neexistovaly, pouze se jim vláda snažila vyhýbat. V krajních případech je povolovala v těch odvětvích, kde byl nemožný dovoz nových technologií jiným způsobem, mezi které patřily například licenční smlouvy. Ale i v těchto případech si vláda často kladla spousty podmínek, které musel zahraniční investor dodržet (podobně jako například země ANIZ). Jednalo se o různé druhy závazků typu podporovat místní výzkum a vývoj, zakládání joint ventures s indickými subjekty a další. Tento systém silné kontroly nejen zahraničních ale i domácích ekonomických aktivit je v anglické literatuře znám pod názvem Licence Raj (jednalo se o složitý systém investičních, průmyslových a dovozních licencí).

V roce 1974 byl přijat zákon Foreign Exchange and Regulation Act (FERA), který umožňoval zahraničním firmám účastnit se kapitálově na firmách indických do 40-ti %. To bylo, přestože si vláda vyhradila právo udělovat výjimky, málo. Navíc byly kladeny další

překážky jako například zákaz používání zahraničních značek a podobně. Tento kombinovaný přístup zapříčinil určitou deformaci ve schopnosti technicky obstát. Indické výrobky byly zaostalé, což zapříčinilo ztrátu možnosti exportu, kterou v té době začala využívat spousta jiných asijských států. Jako jasný příklad může posloužit automobilový průmysl, který v 70. letech 20. století produkoval s vysokými náklady v malém množství auta z 50. let. Tato auta jezdí po Indii dodnes, a protože mají vysokou spotřebu a emise, jsou například taxíky ve velkých městech jako Mumbai povinně předělávány z benzínu na zemní plyn. V 80. letech už začalo docházet k uvolňování pravidel pro PZI, které dokládá například joint venture vlády a japonské společnosti Suzuki na výrobu automobilů nebo příchod nápojového gigantu Pepsi, který produkoval nápoje nejen na vývoz, ale také pro domácí trh.

Po roce 1991 nastaly velké změny, jejichž součástí byl i naprosto nový přístup k PZI. Jedním ze spouštěcích mechanismů reformy byla krize platební bilance (velice vysoký vnější dluh). Za původce jsou považováni ministerský předseda Narasimho Rao a ministr financí Manmohan Singh, kteří mimo jiné zrušili výše zmíněné Licence Raj a některé státní monopoly a ve spoustě odvětví povolili automatické povolování PZI (rozuměj bez předchozího souhlasu vlády). Obecně se reformy týkaly liberalizace hospodářství, což znamená, že pevná ruka státu by se měla postupem času uvolnit a stát se z ní neviditelná ruka trhu. Reformní snažení by se dalo rozdělit na několik oblastí, z nichž jednu tvoří právě PZI. Dalšími jsou obecně oblast průmyslu, dále pak mezinárodní obchod, zemědělství, finanční sektor a privatizace. Řeč bude postupně o všech těchto oblastech, neboť podstatnou měrou utvářejí prostředí, ve kterém PZI existují.

Reformy aplikuje Indie spíše pomalu, takže se přístup vlády dá označit za gradualistický. Proto se dá říci, že reformy pokračují i v novém tisíciletí, přestože jejich intenzita přirozeně slábne. Nicméně již od samého počátku bylo kromě uvolnění podnikání započato také s privatizací státních podniků, která průběžně pokračuje neustále, podobně jako je tomu například v zemích s transformujícími se ekonomikami.

Indie je velmi rozlehlá a počtem obyvatel by se do ní Evropa vešla zhruba dvakrát.

Proto nelze očekávat, že budou jednotlivé regiony stejně rozvinuté. Naopak, rozdíly se zvětšují a ve velké míře tento jev lze vyzorovat i na přílivu PZI. Přispívá k tomu i relativně velká samostatnost vlád jednotlivých států přijímat rozhodnutí v oblasti hospodářské politiky. Příliv PZI se liší i dle odvětví, do kterého směřují, na čemž se nejvíce podílí centrální vláda svou politikou PZI a samozřejmě také atraktivita jednotlivých odvětví. V poslední části této kapitoly se podíváme na rozmístění PZI do jednotlivých regionů (států) a odvětví.

3.1 REFORMY V OBLASTI PZI

O podobě současné politiky ohledně PZI již párkrát zmínka padla, tentokrát se na reformy podíváme trochu podrobněji. Jako v jiných částech reform se samozřejmě jednalo o liberalizaci, o umožnění zahraničnímu kapitálu investovat na území Indie. Ale proč takový radikální posun této politiky? Ve zkratce by se dalo říci, že vláda přestala vnímat zahraniční investice jako hrozbu pro domácí hospodářství a začala ho vnímat více jako příležitost. Napříště neměl zahraniční kapitál domácí trh ohrožovat, ale měl pomáhat jeho rozvoji. Pozitivnímu vlivu se věřilo z několika důvodů. PZI měly zvýšit celkový objem investic v ekonomice, měly pomoci zmodernizovat výrobní technologie a v neposlední řadě usnadnit přístup domácích subjektů na světové trhy.

Indická politika PZI dnes umožňuje 100% vlastnictví podniků v mnoha odvětvích a většinové vlastnictví všech podniků s výjimkou bank a pojišťoven a dále v oblasti telekomunikací a leteckých společnostech. Je stále nutné obdržet povolení, ale postup jeho získávání byl značně zjednodušen. Podle druhu podnikání a výše vlastnického podílu (100 %, 74 % a 51 %) bylo dokonce zavedeno automatické povolení. Případným investorům investujícím v rámci těchto limitů stačí registrace u Indické rezervní banky. Pro ostatní případy (vyšší podíly, jiná odvětví) byl zřízen Úřad na podporu zahraničních investic¹⁹, který umí při rozhodování postupovat rychle tak, aby nebyli případní investoři odrazeni hned na začátku. V roce 1993 byl vytvořen seznam podniků obchodovaných na burze, s jejichž

¹⁹ Foreign Investment Promotion Board

akciemi bylo umožněno obchodovat i zahraničním institucionálním investorům, což umožnilo také portfolio investice do indických existujících společností.

Tato část reformy měla zásadní vliv na proměnu podnikatelského prostředí. Konkurence se přiosťřila, indické společnosti musely modernizovat své technologie a optimalizovat rozsah výroby (v drtivé většině směrem nahoru). Došlo a stále ještě dochází k restrukturalizaci prostřednictvím fúzí a akvizic, ale také například zvýšenou specializací podniků na tu část podnikání, která jim jde nejlépe. Nové dynamicky se rozvíjející podniky střídaly ty starší těžkopádnější. Tento poměrně bouřlivý proces dobře ilustruje fakt, že zhruba polovina ze sta největších indických společností (měřeno tržní kapitalizací) z roku 1991 mezi nejlepší stovkou na přelomu tisíciletí již nefigurovaly.

Zahraniční investice jsou v dnešní Indii vnímány jako zdroj vzácného kapitálu, technologie ale i například manažerských dovedností. Indie se od roku 1991 snaží upravit své politiky po vzoru politik úspěšných zemí Jihovýchodní Asie tak, aby získávala čím dál větší podíl PZI. Počet odvětví, do kterých je možné investovat, je neustále rozšiřován. Na začátku nového tisíciletí se tyto možnosti rozšířily dokonce i o oblast nemovitostí, která bývá častým problémem i v mnohem vyspělejších zemích. Zapovězeno nadále zůstává zemědělství, které tradičně patří mezi nejcitlivější oblasti hospodářství každé země. Vysokou míru kontroly si vláda také ponechala nad armádním průmyslem, atomovým průmyslem a železniční dopravou. V těchto sektorech by případný zájemce o investování příliš nepochodil.

3.2 REFORMY PRŮMYSLU

Průmyslová politika byla jednou z oblastí, které zaznamenaly největší změny. Stěžejní vliv centrální vlády z větší části zanikl úplně. Seznam průmyslových odvětví, které jsou pod kontrolou veřejného sektoru, se smršťil z původních 18²⁰ na 3 (armádní a atomový průmysl a železniční doprava). Udělení průmyslových licencí centrální vládou bylo zrušeno s výjimkou hazardního průmyslu a průmyslu silně ohrožujícího životní prostředí. Bylo zrušeno nařízení,

²⁰ ocelářský průmysl, strojírenský průmysl, telekomunikace, ropný a jiný těžební průmysl, elektrárenský průmysl, letecký průmysl a další

podle kterého musely velké korporáty žádat o povolení, pokud chtěly investovat větší objemy. Toto nařízení mělo původně omezovat koncentraci ekonomické síly, ale ukázalo se málo efektivním a je postupně nahrazováno klasickým soutěžním právem.

Původně neefektivní průmysl si ze strany vlády vyžadoval velmi ochranářskou obchodní politiku. Ta byla realizována především vysokými cly a jinými omezeními dovozu. Dovážet průmyslové spotřební výrobky bylo dokonce zakázáno úplně. Existoval list zboží, které bylo možné dovážet volně (jako například některé suroviny nebo mezivýrobky), ale na drtivou většinu ostatního zboží, pro které existovaly substituty vyráběné v Indii, se vztahovala povinnost výše zmiňovaných dovozních licencí. Ty bylo relativně složité získat, protože kritéria byla nastavena netransparentně, často docházelo k fatálním zpožděním a navíc utvářely široký prostor pro korupci, která již tak deformované hospodářské prostředí deformovala ještě více.

Počáteční předpoklad, že dojde k výraznému zrychlení rozvoje průmyslu a většímu proniknutí na světové trhy, se příliš nenaplnil, o čemž jsme se mohli přesvědčit v první kapitole. Růst indického exportu byl skromný především kvůli tomu, že nedošlo k odbourání dovozních překážek, které jsou v mnohých státech mnohem menší. Tyto transakční náklady zbytečně zdražují podnikům vstupy, a tak si raději jako regionální základnu pro export vybírají okolní státy. Mezi další důvody patří, že oproti okolním státům je Indie vůči svému průmyslu stále relativně více ochranářská, což je další důvod, proč podniky vstupují na indický trh spíše kvůli domácímu trhu než exportům. Dále pak horší infrastruktura, nižší flexibilita na pracovním trhu a další. Například platí zákon, že každý podnik s více jak sto zaměstnanci, který chce omezit nebo ukončit výrobu, tak může učinit až po povolení od státní vlády. Toto povolení je ovšem málokdy vydáváno. Neexistence sociálního pojištění pro případ nezaměstnanosti velice komplikuje přijetí jakýchkoli opatření, která by mohla učinit pracovní trh o něco flexibilnější. Toto jsou některé z mezer v reformách, které mohou být příčinou ochlazení růstu průmyslu v druhé polovině 90. let. Montek Ahluwalia ve své práci o indických ekonomických reformách tvrdí, že průmyslový boom z počátku 90. let mohl být udržen, pouze kdyby investice do průmyslu byly směřovány i proexportně, jak tomu bylo ve

státech Jihovýchodní Asie. K tomu ovšem reformy nevedly. Výjimkou je IT průmysl²¹, jehož exporty vzrostly ze 100 mil. USD v roce 1991 na 6 mld. USD v roce 2001, a především proto si udržuje vysokou míru růstu po dlouhé období.

3.3 REFORMY V OBLASTI MEZINÁRODNÍHO OBCHODU

Reformy v oblasti obchodní politiky byly nutným doplněním reformem průmyslových a z pohledu zahraničního investora hrají neméně důležitou roli. Postupují sice pomaleji, ale změnilo se již mnohé. Dovoz byl dříve zatížen vysokými cly, dovozními licencemi a často nebyl možný vůbec vlivem jiných neprostupných překážek. Hlavní snahou reformem je postupně úplně odstranit systém dovozních licencí (jedna ze složek výše zmíněné Licence Raj) a také snižovat míru dalších dovozních povinností.

Systém dovozních licencí se povedlo zrušit relativně rychle (1993). Byl zrušen společně se zavedením systému volně plovoucího kurzu Rupie, čímž byl zároveň ukončen hlavní důvod obhajující existenci licencí. Původně totiž převládal názor, že dovoz musí být regulován kvůli rovnováze platební bilance. Tuto úlohu dnes plní právě volně plovoucí kurz. Zrušení množstevních překážek u kapitálových statků a meziproductů bylo relativně snadné, poněvadž byl indický trh v tomto ohledu malý a konkurence vítaná. Větší problém byl u spotřebního zboží, jehož produkce byla z větší míry rozložena mezi malovýrobce, takže uvolnění obchodu by mělo vliv na široké vrstvy průmyslníků. K úplnému odstranění množstevních překážek obchodu se spotřebním zbožím tak došlo až v roce 2001 (nebyť vlivu WTO, kde si stěžovaly U.S.A., tak by k němu došlo ještě později).

Další velmi důležitou součástí obchodní politiky jsou cla. V této oblasti jsou změny ještě komplikovanější, než tomu bylo u množstevních překážek. Na počátku 90. let byla průměrná celní sazba²² 72,5 %, podařilo se jí sice do několika let snížit na zhruba 25 %, ale na přelomu tisíciletí se opět vyhoupla ke hranici 40 %. Nicméně v posledních letech dochází znovu k postupnému snižování a poslední údaje, které se mi podařilo získat, se pohybují mezi

²¹ zdroj: Indické ministerstvo průmyslu

²² zdroj: Světová banka

15-20 % v roce 2005. Podstatnější ovšem zůstává fakt, že přes trend snižování celních sazeb zůstává Indie jednou z nejvíce ochranářských zemí, neboť ostatní země celní sazby také snižovaly. Vyšší celní sazby se ovšem týkají především výše zmíněného spotřebního zboží a především zemědělských produktů, takže z pohledu zahraničního investora se jedná o podružnější problematiku a jestli je nastavená strategie výhodná pro Indii jako celek není předmětem práce, takže není nutné se tomuto tématu věnovat podrobněji.

3.4 REFORMY ZEMĚDĚLSKÉ A FINANČNÍHO SEKTORU

Zemědělství je pro zahraničního investora velmi okrajovou sférou (spíše se může jednat o průmysl nějakým způsobem propojený se zemědělstvím – např. stroje). Indické zemědělství je zdrojem obživy pro 60 % populace, což je jedním z důvodů, proč se jedná a s největší pravděpodobností ještě dlouho jednat bude o velmi citlivou oblast. Vláda proto k reformám ještě nepřistoupila, ale reformy ostatní se ho samozřejmě dotkly. Na jedné straně došlo k pozitivnímu efektu v podobě zvýšení relativních cen zemědělských produktů vzhledem ke snížení cen produktů průmyslových. Během deseti let se relativní cena zvýšila²³ o 30 % a zároveň se také zvýšil podíl zemědělství na exportu. Na druhou stranu se ovšem značně snížily investice do vodního hospodářství a dalších důležitých oblastí. Indie sice patří k jedněm z největších světových producentů zemědělských produktů na světě, ale tato oblast zůstává a dlouho ještě zůstane mimo působnost zahraničního kapitálu.

Reforma finančního sektoru se nejprve odehrála na poli bankovního a kapitálových trhů, později pak na trhu pojišťovnictví. Na bankovním trhu došlo ke zrušení komplexního dohledu nad úroky, zrušení povinnosti povolování větších úvěrů Rezervní bankou a mnoho dalších. Velmi podstatným je ovšem fakt, že většina bank zůstala státní. Vláda sice oznámila, že hodlá svou účast snížit na 1/3, ale zároveň si ponechá právo kontroly. Je otázkou, jak se tato kontrola skloubí s efektivním fungováním bank. Dobré fungování celého bankovního sektoru proto závisí na tom, jak se podaří zlepšit hospodaření státních bank. Státní banky nemohou zkrachovat, takže při jejich dlouhodobě špatném hospodaření nejsou z trhu odstraněny. To vše

²³ zdroj: Ministerstvo financí Indie, 2002

ohrožuje tržní disciplínu, protože soukromé banky nemohou navyšovat svůj tržní podíl. Pokud Indie nepřistoupí k privatizaci bank, bylo by potřeba, aby státní banky dosáhly takové úrovně efektivity, která by dokázala podporovat současný rychlý hospodářský růst.

Reformy kapitálových trhů se z velké míry odehrály především na poli regulace. V 90. letech zahraniční kapitál nainvestoval do indických cenných papírů 21 mld. USD, což dokládá jistý úspěch. Transparentnost obchodů navíc posílil i přechod na elektronické obchodování. Indické kapitálové trhy se dají označit za kapitálové trhy standardní. Naopak za nestandardní je možné označit trh pojišťovnictví. Státní monopol se podařilo nabourat až v roce 2000, kdy byl umožněn vstup na trh společně se zahraničním kapitálem do 26 %. Od té doby se jich několik etablovalo. Odhaduje se, že by mohly díky svým produktům podpořit růst úspor a obohatit kapitálový trh, ale trh pojišťovnictví stále prochází bouřlivým vývojem, jehož následky budou známy až za několik let.

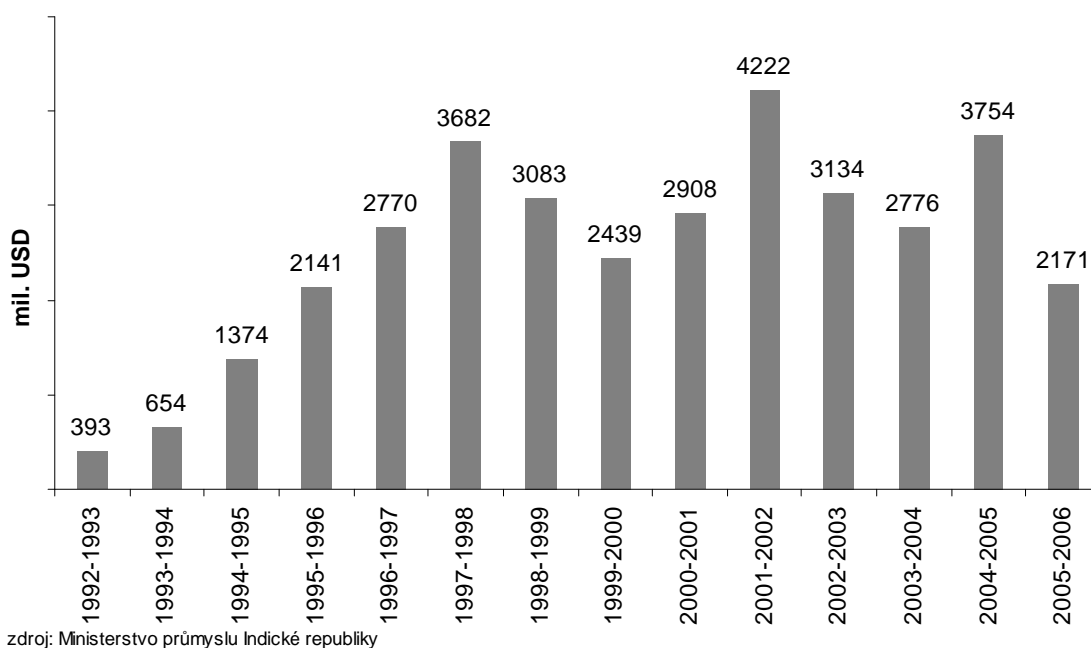
3.5 VÝVOJ PŘÍLIVU PZI DO INDIE

PZI se staly od počátku reformy jejich nedílnou součástí. Do určité doby podléhalo zahraniční investování v Indii do kterékoli oblasti schvalovacímu procesu. Zatímco v roce 1991 byly schváleny investice v hodnotě 0,5 mld. USD, o pět let později v roce 1996 se tato suma vyšplhala k 11,5 mld. USD, což dokazuje enormní zájem vlády přilákat zahraniční kapitál. V dalším období objem schválených investic klesá díky zařazování stále většího počtu oblastí do režimu automatického schvalování, který de facto znamená volnost investovat do těchto oblastí. Vláda se snaží cestu zahraničnímu kapitálu ulehčovat, přestože si chce zachovat určitou míru kontroly. Od roku 2002 je okruh oblastí zařazených do systému automatického schvalování natolik široký, že objem uskutečněných PZI převyšuje objem povolených.

Graf č. 1 znázorňuje příliv PZI do Indie, jak je eviduje indické ministerstvo průmyslu. Do roku 1998 docházelo ke strmému nárůstu, který byl způsoben velmi nízkým základem na počátku 90. let. Od roku 1998 osciluje výše PZI okolo hranice 3 mld. USD, což se při

srovnání s okolními státy jeví jako vývoj spíše nepříznivý. Na poklesu po roce 1997/1998 měla hlavní podíl asijská krize, na poklesu po roce 2001/2002 New Yorské události ze září 2001 (nejvíce investic pramení do Indie právě z této země). V posledních pár letech je trend opět růstový, indická vláda činí další kroky pro lákání zahraničního kapitálu, ale ostatní státy taktéž, takže v tomto ohledu zůstává Indie nadále pozadu. Nejčastěji se setkáme se srovnáváním Indie k

Graf 1 – Vývoj přílivu PZI do Indie

s Čínou, ze kterého nevychází Indie vůbec dobře. Výše PZI plynoucích do Indie je stále pouhým zlomkem PZI do Číny a není to dáno pouze velmi úzkým vymezením PZI v Indii a naopak širokým u jejich souseda, o kterém jsme se zmínili v kapitole Definice PZI. Čína také zaznamenala strmý nárůst PZI až v první polovině 90. let, ale podařilo se jí dostat na mnohem vyšší úroveň (řádově desítky mld. USD ročně), kterou udržuje i v novém tisíciletí.

Tabulka 1 – Příliv PZI v milionech USD

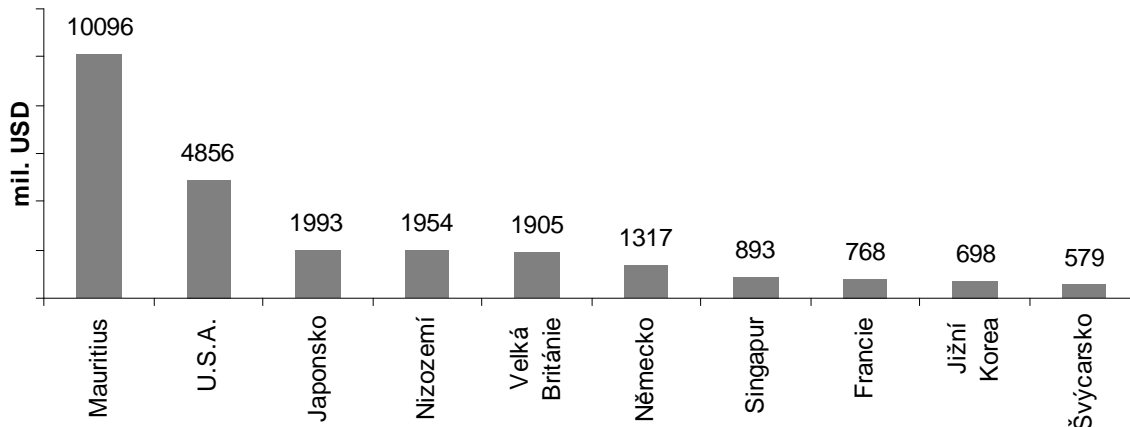
	1990-2000 (roční průměr)	2004	2005	2006	2007
Indie	1705	5771	7606	19662	22950
Čína	30104	60630	72406	72715	83521

zdroj: UNCTAD

Tabulka č. 1 znázorňuje srovnání Indie s Čínou. Jedná se o data UNCTAD, jehož

definice PZI je standardní a poskytuje tudíž data srovnatelnější. Za povšimnutí stojí především diametrální rozdíl v 90. letech, který Indie snižuje až v posledních dvou letech. Růst sektoru služeb i průmyslu se v posledních letech pohybuje okolo 10 %, předbíhá i růst HDP, a zdá se, že Indie konečně začíná náskok Číny snižovat alespoň v relativních číslech (z necelých 10 % čínské úrovně PZI v roce 2004 na 28 % v roce 2007). Indická vláda se v posledních letech snaží ještě o stupínek více, což Indii vyhoupllo na druhé místo (hned za Čínu) v indexu „FDI Confidence Index“, který sestavuje poradenská společnost AT Kearny. Kumulovaně přilákala Indie za poslední 4 roky (od roku 2004) investice za více jak 50 mld. USD, což je stále méně, než přiláká Čína za pouhý rok, ale pokud se podaří udržet současný trend, tak by se Indie mohla stát opravdovým konkurentem Číny již během několika příštích let.

Graf 2 – 10 nejčastějších zemí původu PZI 1991-2005

zdroj: Ministerstvo průmyslu Indické republiky

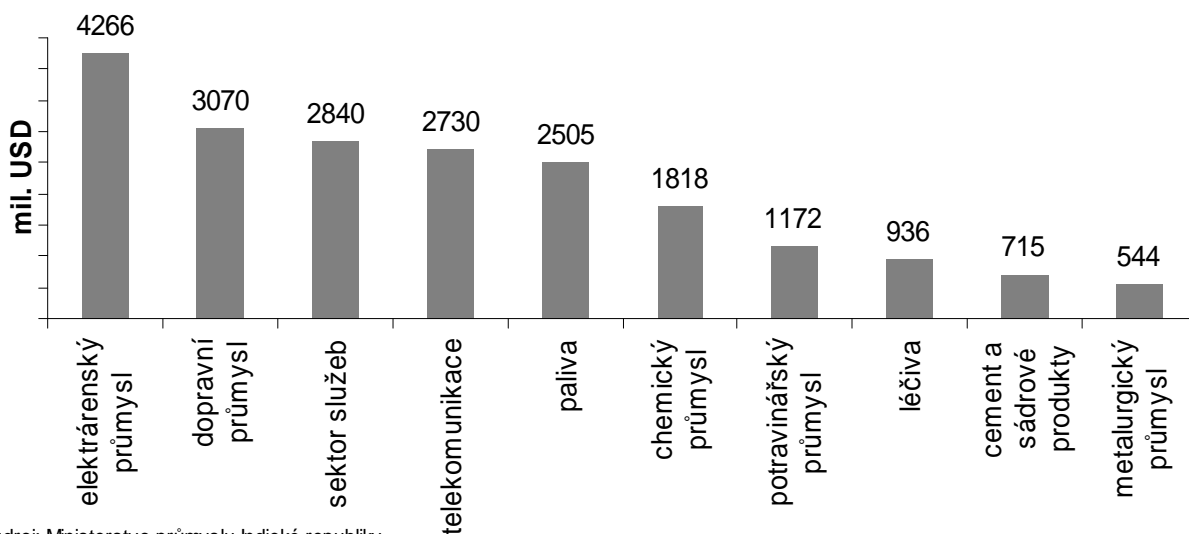
Z grafu č. 2 zjišťujeme hned na první pohled velmi zajímavou informaci. Nejvíce PZI plyne do Indie z malého státečku v Indickém oceánu Mauritius. Pátral jsem po této zvláštnosti a má vcelku jednoduché vysvětlení. Mauritius má s Indií uzavřeny výhodné smlouvy o ochraně investic a o zamezení dvojímu zdanění. Nejvíce investic, které využívají cestu přes Mauritius, údajně pochází z U.S.A., takže se dá říci, že nejvíce investorů v Indii pochází právě z této země. Investice z Nizozemí budou mít zajisté co do činění s tamějším právním prostředím spíše než skutečným původem peněz a, jak zjistíme později, se Singapurem je to

také podobné. Největší investoři pocházejí z vyspělých ekonomik, což jistě nepřekvapí, kromě U.S.A. a Evropy jsou to kromě tradičně vyspělého Japonska také další asijské země v čele se Singapurem a Jižní Koreou. V neposlední řadě musíme také zmínit, že Indie zdaleka není pouze příjemcem PZI, ale také investice v poměrně velké míře vyváží (jako příklad může posloužit koncern Tata nebo Arcelor Mittal). Nicméně Indie patří do skupiny rozvojových zemí, ve kterých příliv PZI poměrně vysoce převyšuje jejich odliv.

3.6 ATRAKTIVITA HOSPODÁŘSKÝCH ODVĚTVÍ

Nejvíce PZI přilákal sektor služeb, pokud k němu v grafu č. 3 připočteme i telekomunikace. Nejvýraznější součástí PZI do sektoru služeb jsou kromě telekomunikací i IT, v nichž se Indie řadí mezi světovou špičku, velmi významný je i cestovní ruch. Na druhém místě se umístil elektrárenský průmysl. Jak jsme se dozvěděli již dříve, Indie má v produkci a distribuci elektrické energie velký deficit, snaží se proto i o PZI, jejichž objem je vzhledem k náročnosti elektrárenského průmyslu na kapitál vysoký. Díky zvyšování disponibilních příjmů Indů roste poptávka po dopravních prostředcích a vzhledem k zaostalosti domácích výrobků a otevřenosti dopravního průmyslu zahraničním společnostem proudí do tohoto odvětví také relativně velké množství PZI. Dalšími významnými oblastmi jsou paliva, chemický průmysl, potravinářský průmysl, léčiva, stavební průmysl a metalurgický průmysl.

Graf 3 – 10 nejatraktivnějších oblastí pro PZI 1991-2005

zdroj: Ministerstvo průmyslu Indické republiky

SLUŽBY

PZI do sektoru služeb pomáhají k rozvoji hned několika oblastí. Nejvíce telekomunikace, IT, cestovní ruch a poslední dobou i finanční služby. Investice do telekomunikací byly umožněny zahraničnímu kapitálu již ze začátku reforem a v posledních letech dosahuje tato oblast dvouciferných růstů. Tomu odpovídá i vývoj PZI do telekomunikací, přestože není povolen jejich 100% podíl na investici a podléhají klasickému schvalovacímu procesu. V roce 2005 učinila indická vláda ústupek, když navýšila možný podíl zahraničního kapitálu na základním kapitálu společností ze 49 % na 74 % a zároveň u některých investic do 49 % umožnila automatický schvalovací proces, což se okamžitě výrazně projevilo na PZI v následujícím roce (viz tabulka č. 2). Do telekomunikací nepatří pouze mobilní služby, pevné linky a internet, nýbrž také elektronický obchod, vzdělávání, bankovníctví a řada dalších služeb poskytovaných prostřednictvím telekomunikačních služeb.

Tabulka 2 – Příliv PZI do Indie dle jednotlivých odvětví (v mld. INR)

rok	1/1991-3/2004	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
sektor služeb	81	12	20	24	210
software & hardware	139	24	24	62	118
telekomunikace	107	5	6	28	22
stavebnictví	0	0	7	7	44
automobilový průmysl	115	14	6	6	13
elektrárny	98	24	2	4	7
chemický průmysl	57	1	9	20	9
nemovitosti	0	0	0	2	21
farmaceutika	?	5	13	8	10
metalurgie	13	1	8	7	8

zdroj: Ředitelství průmyslové politiky a podpory Ministerstva financí Indické republiky

Do oblasti informačních technologií sice neproudí tolik PZI jako do některých jiných, nicméně v souvislosti s Indií patří tato oblast k jedné z nejakcentovanějších. K tomu jsou dva podstatné důvody: výjimečnost Indie a vliv na hospodářství. Indie se rozvinutostí svého IT průmyslu může směle srovnávat s vyspělými ekonomikami, což z něj v porovnání s jinými RZ opravdu dělá něco výjimečného, a to Indii dělá dobrou reklamu. Navíc se jedná o ty

nejmodernější technologie, které jsou pro každé hospodářství pozitivním stimulem. Proto ten důvod číslo dvě v podobě vlivu na hospodářství. Indická vláda si to dobře uvědomuje. Zahraniční kapitál může být 100% vlastníkem, PZI jsou schvalovány automatickou cestou a navíc jsou zřizovány tzv. technologické parky²⁴, obdoby Speciálních ekonomických zón, kterým je věnován prostor v podkapitole 2.3.1. Za posledních 5 let vzrostl IT průmysl o 28 %, k čemuž v neposlední řadě přispívá i dobře vzdělaná pracovní síla a vysoká popularita IT především u mladší generace.

PZI do finančního sektoru byly umožněny ve větší míře teprve před několika lety, jedná se totiž o oblast mnohem citlivější než telekomunikace či IT. Existují snahy udělat ze současných indických finančních center centra globálnějšího charakteru, k čemuž má nejlépe nakročena Mumbai. PZI do finančního sektoru se vyhouply z několika mld. INR v roce 2001 na několik desítek mld. INR ročně v posledních letech. Cestovní ruch je významný zdroj příjmů napříč celou Indií, nicméně nejzajímavějšími místy pro zahraniční kapitál jsou především největší města a pobřeží na jihu Indie (nejvíce stát Goa a Karnataka).

ELEKTRÁRENSKÝ PRŮMYSL

O elektrárénství jsme se dozvěděli relativně hodně již v minulé kapitole. Ačkoli se jedná o oblast velmi atraktivní, neexistuje politická vůle, aby se pro PZI vytvořily správné podmínky. Problémy nastaly především v posledních letech, což je možné vyzorovat i z tabulky č. 2, poněvadž se to promítlo i do snížení PZI. Kromě atomových elektráren byl na všechny ostatní zaveden systém automatického udělování povolení, nejvíce vítanými a podporovanými jsou investice do elektráren na obnovitelné zdroje. Především stát Kašmír disponuje ideálními přírodními podmínkami pro vodní elektrárny. Vláda chce do roku 2012 zhruba zdvojnásobit produkci elektrické energie, takže lze očekávat vyřešení současných problémů a zvýšení PZI (zhruba 10 % produkce elektrické energie by mělo být v budoucnu zajištěno soukromým kapitálem).

²⁴ Software Technology Parks (STP)

AUTOMOBILOVÝ PRŮMYSL A DALŠÍ

Automobilový průmysl se také rozvíjí velmi bouřlivě (růsty 10-20 % za rok). Zahraničnímu kapitálu byl otevřen již v roce 1991, povoleno je 100% vlastnictví a proces povolování investic zůstal tradiční. To je ovšem jen drobná složitost na cestě k otevření továren, takže se v současnosti v Indii vyrábějí automobily všech možných světových značek včetně Škody²⁵. Láká je především potenciál místního trhu. Úspěch PZI do automobilového průmyslu spočívá, kromě obecných výhod popsaných ve 2. kapitole, v dobře rozvinutém pomocném průmyslu (součástky apod.) včetně výzkumných, vývojových a testovacích center.

Dalšími významnými odvětvími jsou paliva, chemický průmysl, potravinářský průmysl a další. Indie vlastními zdroji pokrývá cca. 30-35 % spotřeby ropy, z čehož 83 % připadá na dvě společnosti vlastněné státem. Soukromý kapitál se podílí na zbylých 17 % a především na průzkumu a vývoji nových technologií. Chemický průmysl patří mezi menšinu odvětví, kam PZI míří nejen za vidinou potencionálu na indickém trhu, ale také možností exportu. Ve finančním roce 2004/2005 exportoval chemický průmysl produkci v hodnotě 12 mld. USD. Zatímco zemědělství zůstává PZI uzavřeno, zpracovatelský potravinářský průmysl byl otevřen. Vláda si stanovila přilákat do tohoto odvětví do roku 2015 PZI v hodnotě 25 mld. USD, což se nemusí zdát nereálné, vezmeme-li v potaz, že v samotném roce 2006/2007 Indie exportovala potraviny v hodnotě 20 mld. USD²⁶. Navíc domácí spotřeba také roste a vláda v nedávné době liberalizovala i maloobchod.

Je vidět, že Indie není atraktivní pouze pro IT průmysl, se kterým je spojována nejčastěji. Možnosti čekají na zahraniční investory i v celé řadě dalších oblastí a dle nastoleného vývoje lze očekávat, že budou ještě rozšiřovat.

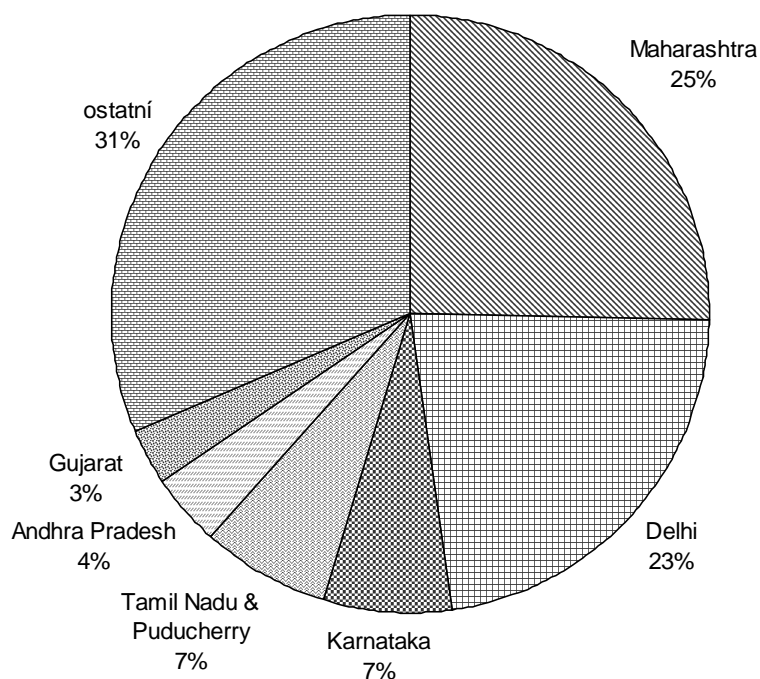
²⁵ Škoda Auto vyrobila v Indii v roce 2007 15 tis. automobilů pro tamní trh a výrobu dále rozšiřuje

²⁶ nárůst o 194 % oproti roku 2002/2003

3.7 TERITORIÁLNÍ ANALÝZA PŘÍLIVU PZI

Nejpodstatnějším důvodem, proč se státům daří získávat PZI lépe či hůře, je velká míra jejich samostatnosti rozhodovat o hospodářských otázkách. Tak se stalo, že některé státy prohloubily reformy nastolené centrální vládou a jiné zůstaly pozadu. Mezi státy, které reformy centrální vlády dále rozšiřují, patří například Maharashtra, Delhi, Gujarat, Karnataka nebo Tamil Nadu. Mírně zaostávají Rajasthan, Kerala, Orissa, Punjab nebo Manipur. Nejvíce pozadu jsou Uttar Pradesh a Bihar. Zdá se, že pokročilost ekonomických reforem a míra přílivu PZI do jednotlivých států spolu souvisejí, jak dokládá graf č. 4. Rozvinutější státy s vyššími tempy růstu jsou pro zahraniční investory logicky atraktivnější. Hodně se dá vyčíst již ze samotného zájmu přicházet s opatřeními, která by růst podpořila a samozřejmě z propracovanosti politiky vůči PZI. Jak v Biharu, tak Uttar Pradesh není dostatečná vůle patrná, proto takto zaostávají za národním průměrem. Dříve nebo později budou rozdíly mezi státy tak markantní, že se začnou snažit všechny státy, vzroste mezi nimi konkurence, z čehož by mohli těžit nejen zahraniční investoři, ale celé indické hospodářství.

Graf 4 – Podíl států na celkových PZI do Indie 2000-2007

zdroj: Ředitelství průmyslové politiky a podpory Ministerstva financí Indické republiky

Dobrá infrastruktura se také často uvádí jako podmínka k úspěchu. Do jisté míry tomu tak doopravdy je, všechny úspěšnější státy mají infrastrukturu na lepší úrovni, ovšem dobrá infrastruktura sama o sobě příliv PZI nezaručuje. Z následující tabulky jsou rozdíly mezi státy patrné. Rozdíl mezi státem resp. hlavním městem Delhi a zmiňovaným Uttar Pradesh činí propastných 490 USD na jednoho obyvatele. Méně rozvinuté státy dokážou přilákat PZI v hodnotě několika USD na obyvatele, kdežto ty rozvinutější v řádech několika desítek. Výjimkou je hlavní město Delhi, které je centrem PZI. V absolutních číslech je na tom nejlépe Maharashtra, která hlavní město díky roku 2007 již předběhla.

Tabulka 3 – Příliv PZI do vybraných států v období 2000-2006

	Maharashtra	Karnataka	Západní Bengálsko	Gujarat	Delhi	Tamil Nadu	Andhra Pradesh	Kerala	Uttar Pradesh
mld. USD	5650	1876	335	899	6780	1876	1061	75	3
PZI/obyv. v USD	58	35	4	18	490	30	14	2	0,02

zdroj: Compare Infobase Limited a Census of India 2001

SHRNUTÍ

Závěrem této kapitoly lze konstatovat, že Indie sice pomocí reforem problémy z počátku 90. let nezažehkala úplně, nicméně se jí v celé řadě oblastí podařilo uskutečnit kroky, které učinily její hospodářství konkurenceschopnější a tudíž životaschopnější v soudobém globalizovaném světě. PZI se přes všechny své nevýhody staly nezbytnou a do velké míry úspěšnou součástí těchto reforem a od neustálého doladování politiky ohledně PZI si lze slibovat, že jejich negativní efekty budou časem slábnout. Indická vláda chtěla negativní dopady reforem zmírnit, proto zvolila gradualistickou metodu. Ačkoli k největším změnám došlo na počátku a v průběhu 90. let 20. století, přeměna ze socialistické ekonomiky na ekonomiku tržní je stále ve svém procesu a ještě několik let zajisté bude.

Vývoj přílivu PZI do Indie má celkově stoupající tendenci v souladu se světovými trendy. V posledních letech dokonce Indie v relativních srovnáních začíná stahovat náskok svého největšího konkurenta – Číny. K poklesům došlo dvakrát, a to v souvislosti s Asijskou krizí po roce 1997 a v souvislosti s New Yorskými událostmi po roce 2001. Snad nejzajímavějším zjištěním byl fakt, že nejčastější zemí, odkud PZI do Indie pramení, je Mauritius. Nejedná se ovšem o zemi původu peněz, ale pouze cestu zvolenou kvůli výhodným mezinárodním smlouvám, jak se dozvíme v následující kapitole.

Mezi odvětvími zaznamenává největší přírůstek zahraničního kapitálu sektor služeb (řadíme-li do něj i telekomunikace) následován elektrárenským a dopravním průmyslem. Díky příznivým ekonomickým a politickým podmínkám získávají největší podíl (téměř 50 %) z celkových PZI do Indie dvě území – Maharasthra a Delhi. Na této skutečnosti má významný podíl decentralizace, jednotlivé státy mohou totiž centrální politiku značně rozšiřovat, díky čemuž jsou úspěšnější než státy ostatní.

ZÁVĚR

Indické hospodářství se po dlouhých letech uzavřenosti od roku 1991 otevírá. V tomto roce byla nastolena cesta postupných reforem (resp. liberalizace), která znamenala razantní posun i v politice vůči PZI. Indická vláda se rozhodla umožnit přístup zahraničnímu kapitálu na svůj trh hned z několika důvodů, z nichž nejhlavnější jsou modernizace technologií a rozšíření možností financování rozvoje. Celkovým efektem má být stimul hospodářského růstu. Není snadné kvantifikovat dopad přílivu PZI na hospodářství. PZI jsou ovšem součástí reforem, a ty své pozitivní dopady mají. To dokazuje vývoj HDP, když za reformovaným sektorem průmyslu a služeb nereformované zemědělství značně zaostává (vývoj ekonomických ukazatelů je součástí přílohy).

Politika indické vlády vůči PZI se dá označit za velmi aktivní. Snaha těžit z procesu globalizace ve svůj prospěch se promítla do prostředků, kterými je politika PZI uskutečňována. Základní právní rámec na úrovni národní legislativy vytvářejí Zákon o společnostech, Devizový zákon a nařízení vlády týkající se procesu povolování PZI.

Indie se uzavíráním bilaterálních dohod o ochraně investic a o zamezení dvojímu zdanění zařadila do hlavního celosvětového proudu a spolu s národní legislativou tak vytváří základní pilíře právní úpravy PZI. Tyto dohody uzavírá se stále se rozrůstajícím počtem zemí a jsou po všech stránkách standardní. Trnem v oku zůstává pro indickou vládu dohoda o zamezení dvojímu zdanění s Mauritiem z roku 1984, která je pro investory zdaleka nejvýhodnější, a tudíž kapitál nejčastěji cestuje do Indie právě přes tento malý ostrovní stát. Snahy o revizi této pro Indii nevýhodné dohody zatím vyznívají na prázdno. Zřejmě nejvýraznějšími proaktivními prostředky jsou daňové pobídky (především daňové prázdny) a Speciální ekonomické zóny, jejichž udržitelnost rozvoje bývá rozporována. Jedná se o enklávy uvnitř státu, které mají vlastní zákony pro oblasti obchodu, daní a cla. Dle ekonomů nepodporují Speciální ekonomické zóny hospodářství ani tolik svou produkcí, jako tlakem na další liberalizaci na území i mimo tyto zóny.

Všechny hlavní ekonomické ukazatele mají rostoucí tendenci (PZI, HDP, mezinárodní

obchod, spotřeba domácností), což je značný příslib do budoucna nejen pro případné investory. Jedinou slabinou zůstává zemědělství, jehož růst se občas propadne do červených čísel a pro stabilitu indického hospodářství bude muset dojít k zásadnějším změnám. Dalšími důležitými faktory, které budou mít na další vývoj velký vliv, jsou infrastruktura, export a v neposlední řadě korupce. Na všech třech bude značně záviset, jestli se příznivý vývoj podaří Indii udržet dlouhodobě. Na rozvoj infrastruktury je kladen velký důraz, podporovány jsou i PZI do této oblasti, ale slabinou stále zůstává elektrárny a železniční nákladní přeprava. K udržení hospodářského růstu by mohl přispět i export, který zaostává daleko za indickým potenciálem. Indická vláda přes všechny liberalizační kroky stále zůstává ve své obchodní politice více ochránářská než většina ostatních zemí, což má negativní vliv jak na růst HDP, tak na příliv PZI. Vše naštěstí bohatě kompenzuje rozsah domácího trhu, ale chemický průmysl a IT průmysl jsou důkazem toho, jak pozitivní vliv může export na rozvoj odvětví mít. Paralelně lze soudit, že by ho měl i na odvětví další. Korupce také přibrzdí hospodářský růst a navíc komplikuje situaci zahraničním investorům. Průmyslová a obchodní komora odhaduje, že 15% pokles korupce by znamenal nárůst investic o 2,9 % a zrychlení tempa růstu HDP o 1,3 %.

Nejvíce PZI plyne do sektoru služeb (především telekomunikace, IT, cestovní ruch a poměrně nově i finančnictví). Na druhém místě je paradoxně elektrárny, ale to jako jediné odvětví zaznamenává v posledních letech vlivem změn politiky pokles zájmu. Na třetím místě se umísťuje automobilový průmysl, na který klade indická vláda spolu s elektrotechnikou a elektronikou největší důraz ze všech průmyslových odvětví. Indie sice působí jako jednotný celek, ale diference uvnitř ní panuje na všech možných frontách. Příliv PZI není výjimkou. Vlády jednotlivých států jsou v hospodářských otázkách poměrně hodně autonomní, některé centrální reformy dále prohlubují a kromě jiného se jim daří lépe i v lákání investorů. Příkladnými státy jsou Maharasthra a Dehli. Protipólem pak Uttar Pradesh a Bihar, kam zahraniční kapitál doposud zavítal pouze ve výši několika milionů USD.

Závěrem bych chtěl shrnout, že zahraničním investorům se v Indii opravdu otevírají velké možnosti, jak se často tvrdí, a nadšení Indů z boomu jejich ekonomiky má reálné podklady. Indie je přes všechny své sociální problémy (které jsou velkého rozsahu) jednotnou a stabilní zemí, která své problémy dokáže řešit (i když mnohdy pomaleji než by si mnozí přáli). Pokud se o Indii zajímáme, nesmíme na ni nahlížet pouze z jednoho pohledu a měli bychom ji zkoumat po jednotlivých státech spíše než jednotný celek. Vždyť několik jejích států má přes 100 milionů obyvatel a my ji zvenku vnímáme jako jednu zemi. Uvnitř žije svým životem zemí hned několik a přejme všem, aby se jim dařilo co možná nejlépe.

SEZNAM ZDROJŮ

PÍSEMNÉ ZDROJE:

- 1 Ahluwalia, M. S. *Economic Reforms in India Since 1991: Has Gradualism Worked?*. Journal of Economic Perspectives, Vol. 16, 2002, strana 67-88
- 2 Bhalla, A.S. *Recent Economic Reforms in China and India*. Asian Survey, Vol. 35, červen 1995
- 3 Černohlávková, E. a kol. *Finanční strategie v mezinárodním podnikání*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-321-8
- 4 Dittmer, L. *Modernizing Tradition in India*. Asian survey, Vol. 40, číslo 5, 2000
- 5 Ellis, C.J. – Fausten, D. *Strategic FDI and Industrial Ownership Structure*. Canadian Journal of Economics, srpen 2002
- 6 Hejazi, W. – Pauly, P. *Motivations for FDI and domestic capital formation*. Journal of International Business Studies, květen 2003
- 7 Ira, J. *Hlad po energii*. Ekonom. 22.3.2007
- 8 Janeba, E. *Attracting FDI in a Politically Risky World*. International Economic Review, Vol 43, číslo 4, 2002
- 9 Kaláb, V. *Škoda Auto dobývá Indii*. Hospodářské noviny. 8.1.2008
- 10 Nagaraj, R. *Foreign Direct Investment in India in the 1990s*. Economic and Political Weekly. 26.4.2003
- 11 Němec, P. a kol. *Indie jako výzva a jako partner*. 1. vydání, Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1229-7
- 12 Sethi, D. – Guisinger, S.E. – Phelan, S.E. – Berg, D.M. *Trends in FDI Flows: A*

Theoretical and Empirical Analysis. Journal of International Business Studies, květen 2003

- 13 UNCTAD. *World Investment Report 2004: The Shift Towards Services*. Switzerland: United Nations, 2004. ISBN 92-1-112644-4

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- 1 Ambasáda Indické republiky v U.S.A. *Doing Business in India* [online]. dostupné z: http://www.indianembassy.org/newsite//doing_business_in_india/fiscal_taxation_system_in_india.asp, poslední aktualizace 10.4.2009
- 2 Česká Národní Banka. *Přímé zahraniční investice* [online]. březen 2005. dostupné z: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2003_CZ1.PDF, posl. aktualizace 29.3.2009
- 3 D'Agostino, J. *Treaty Protection in India*[online]. Global Arbitration Review. dostupné z: <http://www.herbertsmith.com/NR/rdonlyres/96D39318-B1CE-44A7-B4FD-13B6E906484C/7388/IndiaGlobalArbitrationReview0508.pdf>, poslední aktualizace 16.4.2009
- 4 Development Gateway Foundation. *WTO and Issues Concerning India* [online]. dostupné z: <http://ict.developmentgateway.org/uploads/media/ict/WTO%20issues%20concerning%20India.ppt>, posl. aktualizace 30.3.2009
- 5 Dvořák, V. *Dividendy nejsou důvodem k jásoťu* [online]. fincentrum.cz, 20.6.2003. dostupné z: http://fincentrum.idnes.cz/dividendy-nejso-uvodem-k-jasotu-dr5-/inv.asp?c=A030619_235901_fi_osobni_dvo, poslední aktualizace 13.3.2009
- 6 Government of India. *Manual on Foreign Direct Investment 2003* [online]. dostupné z: http://dipp.nic.in/manual/manual_0403.pdf, poslední aktualizace 10.4.2009

- 7 Havránek, T. *Nábidka pobídek pro zahraniční investory: Soutěž o FDI v rámci oligopolu* [online]. Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences Charles University in Prague 2007. dostupné z: http://ideas.repec.org/p/fau/wpaper/wp2007_31.html, poslední aktualizace 16.4.2009
- 8 Hospodářské noviny. *Úskalí mezinárodní arbitráž; rozhovor s Abby Kohen Smutny* [online]. 3.3.2007. dostupné z: http://ihned.cz/c4-10072850-20567690-000T00_d-uskali-mezinarodni-arbitraze, poslední aktualizace 13.3.2009
- 9 Institute of Peace and Conflict Studies. *Major Terrorist Attacks in India 2000-2006* [online]. dostupné z: <http://www.ipcs.org/IPCS-Special-Report-27.pdf>, posl. aktualizace 19.4.2009
- 10 Internetové stránky prezidenta Indické republiky [online]. <http://presidentofindia.nic.in/>
- 11 Jihomoravský kraj. *Přímé zahraniční investice: Příručka pro místní samosprávu* [online]. dostupné z: <http://www.rrajm.cz/download/pzi.pdf>, posl. aktualizace 10.4.2009
- 12 Kesavan, M. *India's model democracy* [online]. BBC News, 15.8.2007. dostupné z: http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/6943598.stm, posl. aktualizace 23.4.2009
- 13 Leong, C. K. *A Tale of Two Countries: Openness and Growth in China and India* [online]. Nanyang Technological University Singapur. dostupné z: http://www.degit.ifw-kiel.de/papers/degit_12/C012_042.pdf, poslední aktualizace 10.4.2009
- 14 Maps of India [online]. dostupné z: <http://www.mapsofindia.com/census2001/populationdensity.htm>, posl. aktualizace 18.4.2009
- 15 Ministerstvo průmyslu a obchodu Indické republiky, Odbor průmyslové politiky a podpory průmyslu [online]. dostupné z: <http://dipp.gov.in/>
- 16 Nadace India Brand Equity [online]. dostupné z: <http://www.ibef.org/>

- 17 Nirupam, B. – Sachs, J. *Foreign Direct Investment in India* [online]. The Hindu Newspapers. dostupné z: <http://www.hinduonnet.com/2000/06/30/stories/05302524.htm>, posl. aktualizace 21.4.2009
- 18 Odbor daní z příjmu, Ministerstvo financí Indické republiky [online]. dostupné z: <http://www.incometaxindia.gov.in/>
- 19 OECD. *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment* [online]. dostupné z: <http://www.oecd.org/dataoecd/10/16/2090148.pdf>, posl. aktualizace 2.2.2009
- 20 Oficiální portál pro podnikání a export [online]. dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/>
- 21 Petráková, I. *Analýza vztahů mezi přílivem PZI a českými investicemi v zahraničí* [online]. dostupné z: <http://www.agris.cz/etc/textforwarder.php?iType=2&iId=148524&PHPSESSID=3e>, posl. aktualizace 10.4.2009
- 22 Punjab Delhi Chamber of Commerce and Industry [online]. dostupné z: <http://phdcci.in/>
- 23 Reserve Bank of India [online]. dostupné z: <http://www.rbi.org.in/>
- 24 Singh, S. *Indian Venture Capital Market* [online]. American Bar Association. dostupné z: <http://www.abanet.org/buslaw/committees/CL930000pub/newsletter/200603/singh.pdf>, poslední aktualizace 16.4.2009
- 25 Sri City Special Economic Zone, Andhra Pradesh [online]. dostupné z: <http://www.sricity.in/>
- 26 Srivats, K.R. *Indo-Mauritius DTAA: India seeks further negotiations* [online]. The Hindu Business Line. dostupné z: <http://www.thehindubusinessline.com/2008/02/16/stories/2008021651881000.htm>, poslední aktualizace 16.4.2009
- 27 Sud, H. *India Should Align FDI Definition to Standard IMF Format* [online]. South Asia

- Analysis Group – Think Tank, 10.5.2006. dostupné z:
<http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers18%5Cpaper1795.html>, posl. aktualizace 10.4.2009
- 28 Světová banka. *India at a glance 2007* [online]. dostupné z:
http://devdata.worldbank.org/AAG/ind_aag.pdf, posl. aktualizace 18.4.2009
- 29 The Heritage Foundation. *Index of Economic Freedom 2008* [online]. dostupné z:
<http://www.heritage.org/Index/country.cfm?id=India>, posl. aktualizace 4.3.2009
- 30 The Tribune of India. *State may be denied FDI benefit* [online]. dostupné z:
<http://www.tribuneindia.com/2008/20080105/j&k.htm#5>, posl. aktualizace 23.3.2009
- 31 Transparency International [online]. dostupné z: <http://www.transparency.org/>
- 32 Venkataraman, N.S. *Where will Corruption take India?* [online]. PUCL Bulletin, November 2002. dostupné z: <http://www.pucl.org/Topics/Human-rights/2002/corruption.htm>, posl. aktualizace 4.4.2009
- 33 Virmani, A. *Sources of India's Economic Growth: Trends in Total Factor Productivity* [online]. Indian Council for Research on International Economic Relations, 2004. dostupné z: <http://www.icrier.org/pdf/wp131.pdf>, poslední aktualizace 15.3.2009
- 34 Vittal, N. *Corruption is Eating the Very Core of the Nation* [online]. Rotary District Conference 2002, New Delhi. dostupné z:
<http://cvc.nic.in/vscvc/cvcspeeches/sp10jan02.pdf>, posl. aktualizace 4.4.2009
- 35 Ministerstvo energetiky Indické republiky. *Výroční zpráva 2007/2008* [online]. dostupné z: http://powermin.nic.in/indian_electricity_scenario/pdf/Annual_Report_2007-08_English.pdf, posl. aktualizace 2.3.2009

SEZNAM ZKRATEK

ANIZ – Asijské nově industrializované země

CIA – Central Intelligence Agency

CPI – Corruption Perception Index (Index vnímání korupce sestavovaný TI)

GATT – General Agreement on Tariffs and Trade

HDP – Hrubý domácí produkt

ICSID – International Centre for Settlement of Investment Disputes

IMF – International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond)

INR – Indická rupie

IT – Informační technologie

MMF – Mezinárodní Měnový Fond

MT – Milion tun

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

PPP – Public Private Partnership (poskytování veřejných služeb spoluprací veřejného a soukromého sektoru)

PZI – Přímé zahraniční investice

RZ – Rozvojové země

TI – Transparency International

UNCITRAL – Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo

UNCTAD – Konference OSN o obchodu a rozvoji

USD – Americký dolar

WB – World Bank (Světová banka)

WTO – Světová obchodní organizace

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

TABULKA 1 – PŘÍLIV PZI V MILIONECH USD	40
TABULKA 2 – PŘÍLIV PZI DO INDIE DLE JEDNOTLIVÝCH ODVĚTVÍ (V MLD. INR).....	43
TABULKA 3 – PŘÍLIV PZI DO VYBRANÝCH STÁTŮ V OBDOBÍ 2000-2006	47
TABULKA 4 – RŮST HDP INDIE 1990 – 2006.....	60
TABULKA 5 – VÝVOJ HODNOTY DOVOZŮ A VÝVOZŮ V MLD. USD	63
TABULKA 6 – PODÍL INDIE NA SVĚTOVÝCH EXPORTECH V %.....	63
TABULKA 7 – SPOTŘEBA NA OBYVATELE V INR A JEJÍ RŮST	64
GRAF 1 – VÝVOJ PŘÍLIVU PZI DO INDIE.....	40
GRAF 2 – 10 NEJČASTĚJŠÍCH ZEMÍ PŮVODU PZI 1991-2005	41
GRAF 3 – 10 NEJATRAKTIVNĚJŠÍCH OBLASTÍ PRO PZI 1991-2005.....	42
GRAF 4 – PODÍL STÁTŮ NA CELKOVÝCH PZI DO INDIE 2000-2007	46

PŘÍLOHY

Cílem této přílohy je seznámení se základními ekonomickými charakteristikami Indie, které vhodně doplňují poznatky o přílivu PZI. Tři podkapitoly přílohy poskytují přehled o nejdůležitějších ekonomických ukazatelích, které s PZI souvisejí nejvíce, a jejich vývoj. Z těchto byly vybrány HDP, mezinárodní obchod a soukromá spotřeba. HDP jako hlavní ukazatel vývoje ekonomiky, mezinárodní obchod a soukromá spotřeba proto, že jejich vývoj velmi ovlivňuje i vývoj PZI. Zahraniční kapitál totiž chce na území cizího státu působit ze dvou hlavních důvodů, a to jako základna pro daný region (exportní orientace) nebo vidí potenciál přímo v daném státu.

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT

Indie zabírá dvanácté místo²⁷ na světě co do objemu HDP, ale přepočtení této sumy na jednoho obyvatele řadí Indii mezi nejchudší státy světa (dle různých údajů²⁸ zhruba mezi 120. a 140. místo). Indické hospodářství tedy charakterizuje jeho ohromný rozsah, ale zároveň i nízká životní úroveň. Životní úroveň se rozhodně nedá charakterizovat pouze HDP přepočteným na jednoho obyvatele a téma životní úrovně leží mimo rozsah práce, nicméně bych chtěl upozornit na velmi důležitý fakt. Chceme-li interpretovat tempa růstu HDP Indie, musíme mít na paměti velmi vysokou míru porodnosti, která HDP přepočtený na obyvatele podstatně snižuje, a tím dochází ke „znehodnocování“ tempa růstu HDP. S tímto měla problém i Čína, která ho ovšem z větší míry eliminovala. V Indii se to daří pouze v některých státech (například Karnataka).

²⁷ dle institucí IMF, WB, CIA

²⁸ dle institucí IMF, WB, CIA

Tabulka 4 – Růst HDP Indie 1990 – 2006

období	Celkový růst HDP dle faktorových nákladů	růst HDP dle sektorů		
		zemědělství a těžební průmysl	průmyslová výroba	služby
1990-2000	5,7	3,9	5,7	7,3
2000-2006	6,6	2,6	7,6	7,7
1991-1992	1,4	-1,5	-0,1	5,3
1992-1993	5,4	6,2	3,6	5,7
1993-1994	5,7	3,2	6,3	7,5
1994-1995	6,4	5,1	9,3	5,4
1995-1996	7,3	-0,2	12,2	9,5
1996-1997	8,0	9,1	7,3	7,5
1997-1998	4,3	-1,6	3,1	9,2
1998-1999	6,7	6,0	4,3	8,4
1999-2000	6,4	2,7	4,7	9,6
2000-2001	4,4	0,0	6,8	5,4
2001-2002	5,8	5,9	2,8	6,9
2002-2003	3,8	-5,9	6,9	7,1
2003-2004	8,5	9,3	7,8	7,7
2004-2005	7,5	0,7	10,5	8,8
2005-2006	9,4	5,8	10,6	10,0

zdroj: Economic Survey, Ministerstvo financí Indické republiky

Indie zaznamenala nižší míru ekonomického růstu pouze v prvních dvou letech reform, jinak se jí od roku 1992 daří udržovat tempo růstu vysoko nad hranicí 3 %, od které je možné považovat růst za velmi dobrý. Nesmíme však zapomínat, že Indie patří mezi chudé státy s ohromným potenciálem se zlepšovat, proto je nutné na tento vývoj nahlížet kriticky. Za splnění určitých podmínek může Indie napodobit svými růsty Čínu a dokonce ji předstihnout. V 90. letech dosáhla průměrného hospodářského růstu 5,7 % a nebýt dvou hubenějších let na počátku reform, byl by výsledek ještě o pár desetín lepší. V novém tisíciletí atakuje průměrný růst hranici 7 % a poslední roky naznačují možnosti indického hospodářství, když se růst blíží dvouciferné hranici. Vláda plánuje zvýšit a udržet růst do roku 2012 na 10 % a snaží se proto urychlit modernizaci infrastruktury, která je v tomto směru absolutní nezbytností. Především zajištění dostatečných a stabilních dodávek elektrické energie a dopravní infrastruktura.

Výše hospodářského růstu je z pohledu investování zajisté důležitou informací, ale snad ještě důležitější je jeho stabilita. V posledních 15-ti letech klesl růst pod hranici 4 % pouze v roce 2002/2003, což bylo navíc způsobeno výrazným propadem sektoru zemědělství (-5,9

%), které se ovšem nachází na okraji zájmu zahraničního kapitálu.

Pokud se podíváme podrobněji na strukturu růstu, objevíme hned na první pohled největší slabinu indického hospodářství. V zemědělském sektoru se příliš nedaří udržet stabilní růst, některé roky se dokonce nesou ve znamení růstu záporného. Aby vláda mohla pomýšlet na stabilní 10% růst, potřebovala by, aby zemědělství rostlo průměrně alespoň o 4 %. V novém tisíciletí je to ovšem pouze 2,6 %. Pro urychlení růstu usnadnila v loňském roce indická vláda nově přístup k výhodným úvěrům zhruba půl miliónu zemědělců a navýšila o polovinu rozpočet na budování závlahových systémů. Pro představu se jedná o sumu zhruba 150 mld. INR (přes 3 mld. USD) ročně. Zemědělství je v Indii provozováno velmi extenzivním způsobem a do budoucna bude pro udržení celkově vysokého hospodářského růstu nezbytná jeho modernizace. Nicméně zemědělství v Indii se týká PZI pouze nepřímo v obecné rovině, přímo se jich týká pouze okrajově, takže přejdeme k průmyslu a službám.

Služby jsou jednoznačně hlavním tahounem růstu indického hospodářství. Průměrný roční růst tohoto sektoru za posledních 17 let činí 7,5 %, což je ze všech tří sektorů nejvíce. Velký podíl na tomto úspěchu má relativně zdařilá liberalizace telekomunikací, čímž se otevřel prostor pro další odvětví. Nejvýrazněji se rozvíjí právě sektor telekomunikačních ale i informačních technologií, které mají dle odhadů profesního svazu Nasscom v roce 2011 vytvořit hodnoty za 100 mld. USD. Problematickým se může zdát, že tento bouřlivý rozvoj nezasahuje území a tudíž i obyvatele Indie příliš rovnoměrně, hlavními centry například softwarového průmyslu jsou Bangalore a Hyderabad. Nicméně soustředění aktivit do určitých oblastí a jejich relativně úzká specializace je jedním z důvodů, proč je Indie v těchto oborech tak úspěšná. PZI do těchto oblastí se doslova hrnou. Sektor služeb a sektor telekomunikací jsou v objemu přilákaných PZI v těsné blízkosti za elektrárénstvím a dopravním průmyslem, pokud je sloučíme (telekomunikace jsou také služby), tak se dostanou na 1. místo. Velký boom zažívá také bankovníctví a pojišťovnictví, které je sice reformováno pomaleji a postupněji, přesto je zřejmé, že bude do budoucna patřit k těm úspěšnějším odvětvím. Hlavním finančním centrem je Mumbai, která se má dle představ vlády stát i finančním centrem globálním. Nic nenasvědčuje tomu, že by v blízké době měla hvězda indického

sektoru služeb pohasnout, ba naopak, má se za to, že jsou splněny předpoklady, aby vysoká tempa růstu pokračovala i nadále. Z toho se dá usuzovat, že Indie bude v této oblasti vysoce atraktivní pro zahraniční kapitál i nadále.

Průmyslová výroba službám zdatně sekunduje, v novém tisíciletí v některých letech dokonce roste rychleji a celkový průměr je téměř totožný. Začátek a konec 90. let se nesl ve znamení pomalejšího růstu, což by se dalo přiřknout složitosti transformačního procesu a nedostatečnému rozvoji infrastruktury. Průmysl je totiž mnohem více než služby náročný na infrastrukturu, především na tu dopravní, která je z větší části financována z veřejných zdrojů a její rozvoj je časově náročný. Co bylo zmíněno výše o nutnosti urychlení modernizace dopravní infrastruktury a zajištění stabilních dodávek elektrické energie, platí právě především kvůli průmyslu. V posledních letech se průmyslu daří srovnatelně se sektorem služeb, když tento sektor dokonce roste rychleji než HDP. Vládní Plánovací komise odhaduje v příštích letech další zrychlení tempa růstu průmyslu ze současných 10 % na 12 %. Indická vláda se snaží akcentovat především automobilový, elektrotechnický a elektronický průmysl a poměrně se jí to daří, takže tyto obory čeká jisté velký růst. Jsou to všechno oblasti, do kterých zahraniční investoři investují rádi, takže se dá usoudit, že i PZI čeká další růst. Navíc celá řada výrobců z těchto oborů, kteří v Indii již působí, oznamuje rozšiřování svých aktivit (např. Hyundai, BMW, Siemens nebo Nokia). Pokud vláda bude plnit své sliby v dostatečné míře a zázemí (především několikrát zmiňovaná infrastruktura) se bude neustále zlepšovat, dá se do budoucna očekávat podobně silný růst, jaký zažívá průmysl v současnosti.

MEZINÁRODNÍ OBCHOD

Mezinárodní obchod již dlouhou dobu roste rychleji než světový produkt. V Indii tomu není jinak, přestože se mnohem delší dobu než většina států držela ochranné politiky a do jisté míry se jí drží dodnes. Přístup vlády k mezinárodnímu obchodu je také od začátku 90. let reformován, dochází k jeho uvolňování. Zatímco většinu překážek obchodu se podařilo odstranit relativně rychle, cla zůstávala dlouho vysoká (ještě na přelomu tisíciletí se pohybovala průměrná celní sazba okolo hranice 40 %), což do značné míry omezovalo

participaci Indie i na exportech. Od té doby se věci velmi rychle mění, což dokládají i data z tabulky č. 5. Mezi lety 2001 a 2007 došlo k 340% nárůstu dovozů. Velký podíl na tomto vývoji má členství ve WTO²⁹ a především nátlak U.S.A., který vedl k odbourání zbytků množstevních překážek. Cla by během několika příštích let měla poklesnout na světovou úroveň.

Tabulka 5 – Vývoj hodnoty dovozů a vývozů v mld. USD

	1990-91	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07
dovozy	28	58	56	64	80	119	157	191
vývozy	18	45	45	54	66	85	105	128

zdroj: Economic Survey, Ministerstvo financí Indické republiky, 2008

Vývoz roste také rychlými tempy (mezi lety 2001 a 2007 o 284 %), nicméně za dovozy zaostává a obchodní bilance tudíž dlouhodobě vykazuje deficit. To je dáno především závislostí Indie na dovozech surovin, především ropy, jejíž ceny poměrně rychle rostou, ale také zhodnocováním INR oproti USD. Tím hodně trpí například textilní průmysl, který hraje ve vývozu poměrně podstatnou roli. Největším obchodním partnerem byly po dlouhou dobu U.S.A. a západoevropské země, ale obchod s okolními státy nabíral postupem doby na významu, až se Čína stala v roce 2005 hlavním obchodním partnerem. Dnes se spolupráce těchto dvou dříve znesvářených gigantů standardizuje, z čehož obě země profitují a profitovat mohou i zahraniční investoři.

Tabulka 6 – Podíl Indie na světových exportech v %

rok	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005
podíl	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	1,1

zdroj: Economic Survey, Ministerstvo financí Indické republiky, 2008

Pro Indii pozitivní vývoj dokládá i tabulka č. 6, když se relativní podíl Indie na světových exportech zvýšil z 0,5 % v roce 1990 na 1,1 % o patnáct let později. Vzhledem ke své velikosti a potenciálu je toto číslo ovšem stále pouhým zlomkem toho, na jaké úrovni by

²⁹ Indie je zakládajícím členem GATT z roku 1947, takže členem WTO je od jejího počátku v roce 1995

se mohla Indie nacházet. I v tomto směru se dá očekávat pokračování nastolených růstových trendů, což bude mít na příliv PZI zajisté pozitivní dopad.

SOUKROMÁ SPOTŘEBA

Jak již bylo několikrát zmíněno, zahraniční kapitál míří do Indie především za vidinou ohromného a rychle se rozvíjejícího domácího trhu. Proto se trochu podíváme i na vývoj soukromé spotřeby.

Tabulka 7 – Spotřeba na obyvatele v INR a její růst

rok	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
spotřeba	13352	13918	14413	15422	16279	17145
růst (%)	1,1	4,2	3,6	7,0	5,6	5,3

zdroj: Economic Survey, Ministerstvo financí Indické republiky, 2008

Indie stále zůstává velice chudou zemí, tudíž jsou chudí i její obyvatelé. Přesto v posledních letech Indové propadají konzumu, což se projevuje i na četnosti otevírání nových a nových nákupních center západního střihu. Uvádí se, že velké společnosti otevírají zhruba každý týden jedno. Přestože tomu údaje z tabulky č. 7 neodpovídají, do roku 2010 očekává tato branže dvouciferné nárůsty. I kdyby tomu tak nebylo, je neoddiskutovatelné, že soukromá spotřeba stoupá relativně rychlým tempem, což samozřejmě zájem zahraničních investorů velmi podporuje. Obrat jednotkového obchodu činí v současnosti zhruba 200 mld. USD za rok a do několika let by se měl přehoupnout přes hranici 300 mld. USD. Ačkoli indická vláda ujišťuje nedočkavce o opaku, není stále tato oblast zahraničnímu kapitálu otevřena úplně. Protože se ale jedná o oblast velmi lukrativní, přípravy těch největších hráčů jsou v plném proudu, což dokazuje například spojení amerického Walmartu s indickou skupinou Bahrti. Podobně na tom údajně je i britské Tesco.

Díky růstu příjmů a změně životního stylu lze do budoucna očekávat pravidelný růst soukromé spotřeby. V dnešní době se to projevuje především na rychle bohatnoucí střední třídě v městském prostředí, ale stále více také na venkově. Musíme si totiž uvědomit, že není venkov jako venkov. I menší města z indického pohledu jsou pro obchodníky svými počty obyvatel velice atraktivní. Přestože spotřeba neroste takovými tempy jako HDP, vydají

Indové na soukromou spotřebu dle studie poradenské firmy McKinsey do roku 2025 čtyřikrát více než dnes³⁰ a zařadí se na čtvrté místo v celosvětovém měřítku.

Vývoj základních ekonomických ukazatelů odhalil jediný závažnější nedostatek, kterým je oblast zemědělství. Přestože se jedná o sektor zahraničnímu investování z větší části uzavřený, má vliv na celkový hospodářský vývoj, a proto je pro nás důležitý. Indická vláda se stále ještě neodhodlala k zemědělským reformám, proto tento sektor roste pomaleji, než by indické hospodářství potřebovalo, čímž se zde do budoucna rýsuje potenciaální problém. Všechny ostatní pozorované oblasti (průmysl, služby, mezinárodní obchod a soukromá spotřeba) vykazují dlouhodobě slibná tempa růstu, která jistě příliv PZI umocňují.

³⁰ 17 biliónů INR dnes, zhruba 70 biliónů INR v roce 2025

Title:

Economic and legal aspects of foreign direct investments on example of India

Key words:

International taxation, Protection of investments, Foreign direct investments (Mezinárodní zdanění, Ochrana investic, Přímé zahraniční investice)

Abstract:

The main goal of this paper is to look into economic and legal aspects of foreign direct (hereafter FDI) on the example of India as one of the most important global players in this field.

The paper is composed of three chapters, each of them dealing with different aspects of FDI. Chapter one is introductory. It examines basic facts of FDI on general level as well as the Indian level. It also provides an outline of relevant Indian legislation towards FDI.

Chapter two is subdivided into four parts and provides an answer to this question: How do states try to attract investments? Part one describes legislation of investment protection, part two describes legislation of international taxation, part three focuses on investment incentives and finally, part four gives us an example of institutions founded to support the investments.

If it was not for the economic reforms, India would not be so attractive for the international capital. That is why chapter three concentrates on Indian economic reforms and also provides former evolution of FDI inflows into India and attractive economic sectors. With regard to the fact that Indian reforms have been carried out gradually in the past twenty years, this chapter could also show us the possibilities of evolution of FDI in India.

The main conclusion of the paper is that positive effects of FDI on Indian economy exceed the negative ones. Economic sectors opened to foreign capital develop faster than the protected ones. Indian policy on FDI is very active. It provides modern legislation highly competitive with the rest of the world. The national legal framework is created by Company Act, Foreign Exchange Act and Government provisions on FDI permits. India follows the global mainstream in Investment Protection Agreements and Double Taxation Avoidance Agreements. These create the legal framework for FDI together with the national legislation.

It is true that international investors have countless opportunities in India and

enthusiasm of most of Indians about their booming economy stands on a real base. In spite of the social problems India faces, it is capable of dealing with them in the long run and is one of the more stable countries in the world. The differences between Indian states are enormous from both, general and FDI point of view. When studying India, we should always have in mind that some of the states have over 100 million citizens, so it could be more adequate to study it state by state rather than in its unity.